БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ
КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1956
ИЮНЬ
21
ЧЕТВЕРГ
№ 125 (3578)

Өртээ 20 коп.

Эрес-шудургу күш-ажыл-биле алдыгы беш чылдың онаалдаларын хуусаа бетинде күүседирин хандыраалыңар, Хакасияның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери-биле чарышка бирги черни алыылыңар.

(Тыва областың колхозтарының болгаш совхозтарының фермаларының бүгү ажылдакчыларынга малчыннар байырлалының киржикчилериниң кыйгырыындан)

ПАРТИЯ РАЙКОМНАРЫНЫҢ БӨЛҮКТЕРИНИҢ АЖЫЛЫН БЕДИК ДЕҢНЕЛЧЕ

СЭКП-ниң Төп Комитединиң удуртулгазы-биле областың партия организациязы МТС-терни түскай эртемниг кадрлар-биле болгаш колхозтарны эртем-билиглиг удуртукчу кадрлар-биле быжыглаан, партияның райкомнарының МТС зоналарының талазы-биле секретарьларын немеп, инструкторлар бөлүктерин тургускулаан. Бо эрткен үениң дургузунда партия райкомнарының секретарьлары баштаан МТС-терниң зоналар талазы-биле инструкторлар бөлүктери областың колхозтарынга партийжи политиктиг ажылды организастаар талазы-биле элээн ажылдарны чоруткан. Колхозтарның партия организациялары бодунуң ажылын элээн экижиткен.

Эрткен 1955 чылда мал ажылын сайзырадырының күрүне планын область күүсеткен. Тараа культураларының дүжүдүн бедидип, картофель болгаш ногаа культураларның бот-дензизи областың нити масштабы-биле алырга улам-на улгадып турар. Бир саар инектен саап алыр сүт чыл бүрүде-ле улам көвүдеп турар. Бо чедиишкиннерни чедип алырынга МТС зоназының талазы-биле инструкторлар бөлүктери элээн салыышкынны кииргеннер.

Партияның Каа-Хем, Таңды, Бии-Хем райкомнарының инструкторлар бөлүктери партия эге организацияларын быжыглаар, оларның ажыл-ишчи, дайынчы чоруун бедидер, коммунистерниң идепкейин көдүрер талазы-биле элээн ажылдарны чоруткан. Ол районнарның МТС-тер зоналарында партия кежигүннериниң улуг нуруузу болгаш хөй-хөй комсомолчулар колхоз бүдүрүлгезиниң шиитпирлиг участоктарында ажылдап турарлар. Райкомнарның инструкторлар бөлүктериниң ажылдакчылары трактор болгаш хову бригадаларынга, мал ажылының фермаларынга үргүлчү барып, оларның ажылынга практиктиг сүмелерни берип, боттуг дузалажып турарлар.

Алдыгы беш чылдың онаалгаларын амыдыралга дүрген боттандырары дээш Тываның тараажыларының болгаш малчыннарның социалистиг чарыжынга Бии-Хем районнуң колхозтары бирги черни ээлээннер. Олар часкы тарылганы болгаш чайгы чер аңдарылгазының планын чедиишкинниг күүсеткеннер. Бир азырал инектен сүт саап алырының талазы-биле обласка эң-не бедик көргүзүглерни чедип алган. Хой кыргылдазын, күрүнеге дүк дужаарын эрткен чылдарга бодаарга организастыг чоруткан.

Ындыг болза-даа бистиң областың элээн хөй партия райкомнарының инструкторлар бөлүктериниң ажылының деңнели партияның салып турары негелделерден дыка хожудап турар деп чүвени демдеглээри чугула. Партияның Бай-Тайга райкомунуң инструкторлар бөлүү (зона талазы-биле секретары эш Өлчей, инструктор эш Монгуш-оол), көдээ ажыл-агыйны, ылангыя МТС-те партия, комсомол, профорганизацияларын мергежилдиг эвес удуртуп турарлар. Ооң ужурунда часкы тарылга ол районга кедергей хожудаан, ынчангаш олар тарылга талазы-биле болгаш мал ажылының продуктулуг чоруун бедидер талазы-биле өске районнардан хожудап турар.

Партияның Тес-Хем райкомунуң инструкторлар бөлүүнүң (секретары эш Бидагаев, инструкторлар эштер Төгүс-оол, Сыгыртаа) ажылынга дыка улуг четпестер турган. МТС зоназының талазы-биле инструкторлар бөлүүнүң ажылдакчылары колхозтарга барбайн турарлар деп чемелээриниң барымдаалары чок. Олар колхозтарже үргүлчү чоруп турар болза-даа, колхоз бүдүрүлгезиниң иштинче кирбес, колхозтарның болгаш МТС-тиң партия организацияларының мурнунда турар ажыл-агый, политиктиг сорулгаларны шиитпирлээр талазы-биле оларга дыка четпес дузалажып, механизаторларның болгаш колхозчуларның ортузунга агитация-массалыг ажылды дыка четпес организастап келген.

Инструкторлар бөлүктериниң ол четпес ажылдарын чүнүң-биле тайылбырлаарыл дизе, оларның ажыл-чорудулгазын партия райкомнарының бюролары болгаш бирги секретарьлары кошкак удуртуп турарында. «Партияның райкомнары болгаш райкомнарның бирги секретарьлары МТС-тиң зона талазы-биле секретарьларның болгаш инструкторларның ажылынга шын удуртулганы боттандырып тургаш, колхозтарда организас-массалыг ажылды экижидерин чедип ап болурлар»—деп СЭКП-ниң XX съездизиниң айтышкынын Тес-Хем райкому (бирги секретары эш Аракчаа), Бай-Тайга райкому (эш Давадор), Кызыл райкому (эш Талчин) дыка четпес боттандырып келгеннер. Инструкторлар бөлүүнүн ажыл чорудулгазын хүн-бүрү эки билир чорук, партийжи удуртулганың уран аргазын чедип алырынга оларга дузалажыры, оларның эгелекчи инициативазын деткиири партия райкомнарының бюроларының болгаш оларның бирги секретарьларының дорт хүлээлгези болур.

Бистиң областың ажыл-ишчилериниң мурнунда улуг болгаш соңгаарладып болбас сорулгалар туруп турар. Партия райкомнарының бюролары сиген ажаап алыышкынын чедиишкинниг чорударынга белеткелдерни дүрген доозары дээш, тарылганың чайгы ажаалгазы дээш, тараа ажаап алырынга болгаш күрүнеге тараа дужаарынга эки белеткелдерни чорудары дээш, уртталга бажыңнарының, ажыл-агый болгаш культура-амыдыралдың тудугларын эки чорудары дээш, колхозчуларның болгаш механизаторларның ортузунга социалистиг чарышты калбартырынче инструкторлар бөлүүнүң ажылын угландырар.

Инструкторлар бөлүктери болза колхозтарның болгаш МТС-терниң партия организация бүрүзүнүң ажылын тодаргай билир, күш-ажылдың сагылга-чурумун бедидер, дааскан ажылдың харыысалгазын миннир ёзуга колхозчуларны болгаш механизаторларны кижизидер. Колхозтарның удуртукчу кадрларын болгаш МТС-терниң механизаторларының политиктиг билиин болгаш бүдүрүлгечи мергежилин бедидеринге, ажылдың харыысалгалыг участоктарынга коммунистерни шын таарыштыр тургузарынга онза кичээнгей салыр.

МТС-тиң комсомол болгаш профорганизацияларының ажылынга инструкторлар бөлүү шиитпирлиг дузаламчыны көргүзер, колхозтарның болгаш МТС-терниң нити ажыл-агый амыдыралынга, ажыл-агый айтырыгларын шиитпирлээринге комсомол болгаш профорганизацияларының ролюн бедидер. Механизаторларның болгаш малчыннарның амыдырал байдалын экижидеринче кичээнгей салыр. Улуг-улуг фермаларга кызыл булуңнарны, библиотекаларны, радио киирилдезин организастаары чугула.

Райкомнуң инструкторлар бөлүүнүң ажылдакчылары МТС болгаш колхозтарның экономиказынче ханы кирер ужурлуг. «Ам, күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүү дээш, ССРЭ-ниң кол экономиктиг сорулгазын шиитпирлээр дээш, бистиң ниитилеливистиң демиселиниң байдалдарында, марксизмниң теориязының экономиктиг талазы, тодаргай экономиканың айтырыглары бирги одуругже илереп үнүп турар»—деп СЭКП-ниң XX съездизиниң айтышкынын уттуп болбас. Ынчангаш удуртукчу кадрларның көдээ ажыл-агыйның тодаргай экономиказын өөренирин организастаар.

Бистиң областың көдээ ажыл-агыйның ажылдакчылары Хакасияның ажыл-ишчилери-биле социалистиг чарышка киришкеш бедик хүлээлгелерни алганнар. Ол хүлээлгелерни чедиишкинниг күүседир дээш колхозчулар болгаш механизаторлар чүткүлдүг ажылдап турарлар. Партия райкомнарының болгаш оларның инструкторлар бөлүктериниң хүлээлгези болза колхозчу көдээниң ажылчы чоннарының өзүп турар политиктиг болгаш бүдүрүлгечи идепкейин баштаар, күрүнениң планныг онаалгаларын бүгү көргүзүглери-биле кады чедиишкинниг күүседирин чедип алыр болгаш СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларын амыдыралга боттандырары дээш бүгү улустуң демиселинге төлептиг салыышкынны киирерлер.

Тыва областың колхозтарының болгаш совхозтарының фермаларының бүгү ажылдакчыларынга

МАЛЧЫННАР БАЙЫРЛАЛЫНЫҢ КИРЖИКЧИЛЕРИНИҢ КЫЙГЫРЫЫ

Эргим эштер!

Малчыннарның байырлалының киржикчилери, бистер хоорайның партия, совет болгаш комсомол организацияларының, бүдүрүлге болгаш албан черлериниң төлээлериниң киржилгези-биле Кызыл хоорайга болган байырлыг хуралга чыылгаш, алдыгы беш чылдың баштайгы чылының онаалдаларын болгаш Хакасияның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери-биле чарышка алган социалистиг хүлээлгелерни күүседир талазы-биле 8 айларның дургузунда бистиң ажылывыстың түңнелдерин үндүрүп, дуржулгавысты солчуп база мал ажылының продуктуларын бүдүрерин улам ынай көвүдедир талазы-биле хемчеглерни айтывыс.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң болгаш партияның XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга хуусаа бетинде боттандырар дээш демисешпишаан, областың хөй-хөй колхозтары, фермалары, малчыннары ажыл-агый чылының эрткен сес айларының дургузунда ниитиниң малының баш санын көвүдедир болгаш ооң продуктулуун бедидер талазы-биле элээн эки түңнелдерни чедип алганнар. Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артели 1956 чылдың июнь 1-ге чедир азырал инек бүрүзүнден ортумаа-биле 781 кг, эрткен чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге 399 кг хөй сүттү саап алган. Ол артельдиң Туран фермазының коллективи ам бир инектен-не 1159 кг сүттү саап алган. Ында саанчы Д. Завьялова сес айларның дургузунда бир азырал инектен-не 1333 кг сүттү саап, чарышка бирги черни ап турар. Саанчылар Барасал, А. Дюбина, У. Садакова олар бир инектен-не 1100—1300 кг сүттү саап ап, бедик көргүзүглерлиг болуп турарлар. Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозунда, «Элегес» совхозта, Каа-Хемниң «Тиилелге», Улуг-Хемниң «Күш-ажылдың хостуу» болгаш өске-даа районнарның чамдык колхозтарында сүт саалдазының ол ышкаш дуржулгалыг мастерлери эвээш эвес.

Совхозтарның саанчыларының аразында «Элегес» совхозта А. Грачева тергиидеп, июнь 10-га чедир бир инектен-не 1602 кг сүттү саап алган. Ол совхозта аныяк саанчы Клара Оюн бир инектен-не 1469 кг сүттү саап ап база эрес шудургу ажылдап турар.

Колхозтарның болгаш совхозтарның хойжуларының аразында бодунуң херээниң мергежилдиг мастерлери база эвээш эвес. Чижээлээрге, Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң хойжузу Бюрбю Доржу бо чылын 100 хойдан-на 125 хураганны алган. Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» артелинде хойжу М. Сандык хой бүрүзүнден 3,01 кг дүктү кыргып, 100 хойдан-на 109 хураганны алган.

Саар инектерниң кадарчылары Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунда Завьялов, Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозунда Шведов, одарладып семиртир инектерниң кадарчылары Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунда С. Сундуй, Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозунд
Х. Тыртык оларның аттары бистиң обласка калбаа-биле билдингир. Бисте хава
күш болгаш чылгы ажылының кайгамчыктыг мастерлери база бар.

Ынчалза-даа ол дээрге аңгы-аңгы колхозтарның, фермаларның, мурнакчылар
ның чедиишкиннери-дир, эштер. Областа ниитизи-биле малдың продуктулуу куду бо
луп уламчылавышаан болгаш СЭКП-ниң XX съездизиниң салган сорулгалары-биле
Хакас областың көдээ ажыл-агыйының ажылдакчылары-биле чарышка алган хүлээл
гелер-биле ыракта дүүшпейн турар. Ажыл-агый чылының 8 айларының дургузунд
областың колхозтарынга бир инектен-не чүгле 270 кг сүт саап алган болза, ол-л
үениң иштинде Хакасияның колхозтарынга—716 литр сүт сагдынган. Сүт саалд
зының талазы-биле Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Сүт-Хөл, Тес-Хем, Чаа-Хөл район
нарның көдээ ажыл-агый артельдери кончуг куду көргүзүглүг болуп турар.

Хөй-хөй колхозтарда болгаш совхозтарда малды одарладып семиртири база се
миртти азыраары багай организастатынган. Бо талазы-биле Тес-Хем, Эрзин, Бай
Тайга районнарның көдээ ажыл-агый артельдери онза хожудап турарлар.

Колхозтарның болгаш совхозтарның фермаларының ажылдакчылары! Малды
чемгерилгезинде, азырал ажаалдазында бар четпестерни эң дүрген узуткаары дээ
демиселге идепкейлиг киржиринге силерни кыйгырып тур бис. Сүттүг малдың саал
дазын дыка бедидеринге болгаш малдың бүгү чүзүннерин кончуг эки одарладып
семиртиринге чайгы айларны эң эки ажыглаалыңар.

Эштер! Эътти, сүттү, дүктү, чуургаларны белеткээр болгаш садып алыр тала
зы-биле күрүне мурнунга боттарының хүлээлгелеринерни хуусаа бетинде күүс
дир, колхозтарның болгаш колхозчуларның орулгаларын көвүдедир дээш ниитини
мал ажылын улам ынай дүрген хөгжүдеринге, мал ажылының продуктуларын бүд
рерин дыка улгаттырарынга бүгү күштерни болгаш хөреңгилерни мобилизастаары
силерниң кижи бүрүзүнден күрүнениң болгаш улустуң эрге-ажыктары негеп турар
дыр. Ооң-биле кады продукцияның чаңгыстың хемчээлин бүдүреринге күш-ажылды
болгаш акша-хөреңгиниң чарыгдалдарын кызырарынче кичээнгей салырын кый
гырып тур бис.

Малдың бүгү чүзүннериниң продуктулуун дыка бедидери дээш, көдээ ажыл-агый
ның 100 гектар ажыглал черинге онаашпыр продукция бүдүрүп үндүрерин көвүдеди
дээш колхоз, совхоз болгаш район бүрүзүнге социалистиг чарышты улам калбарты
рынче областың бүгү малчыннарын кыйгырып тур бис. Эрес-шудургу күш-ажыл
биле алдыгы беш чылдың онаалдаларын хуусаа бетинде күүседирин хандыраалы
ңар, Хакасияның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери-биле чарышка бирги черн
алыылыңар.

Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының Президентизи Иосип Броз Титонуң Москвада чоруп турары

Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының Президентизи Иосип Броз Тито болгаш ону үдеп чоруур кижилер июнь 18-те Москва чоогунда «Кубинка» аэродромунга чорааннар.

Югославияның күрүне ажылдакчылары-биле кады аэродромга СЭКП ТК-ның Бирги Секретары Н. С. Хрущев, ССРЭ-ниң Камгалал Министри Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. Жуков, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. М. Пегов, Ужар-чүүлдүң кол маршалы П. Ф. Жигарев болгаш өскелер-даа чорааннар.

«Кубинка» аэродромунга хүндүлүг аалчылар реактивтиг самолеттар-истребительдерниң болгаш бомбардировщиктерниң ужуушкунун хайгаарааннар. Оларга чаңгыстың болгаш бөлүк-бөлүктүң дээди чергелиг ужуушкуннарын база көргүскен.

(СЭТА).

Садып алыкчыларның эрге-ажыктары дээш

Магазиннерден садып алдынган үлетпүр бараанннарын дагын солуп алырының чаа чурумун ССРЭ-ниң Садыг министерствозу бадылаан.

Эдилээриниң магадылал хуусаазы доктаатынмаан бараанны (хеп аймаан, пөстү, аң кежи хепти, хевисти болгаш өске-даа чүүлдерни) хереглекчи кижи садып алгаш көөрге, үрелик, тудуу чер бары илерээр болза, ол садып алган бараанын чеди хонук иштинде магазинден барып дагын орнап алыр эргени ам садып алыкчыга тывыскан. Садып алган чүүлүнүң дораан эскертинмес черинде үрелип баксырааны илерээр болза дедир эгидериниң хуусаазын 30 хонук кылдыр доктааткан.

Бир эвес, магазинден садып алганы даштыкы хеп, бөрт, идик, безектээн пөс болгаш трикотаж кылыглар, хереэженнер сумказы хевириниң болгаш өңүнүң база хемчээлиниң талазы-биле таарышпас болза, садып алыкчы кижи ону беш хонук дургузунда орнап алыр эргелиг.

Эдилээриниң магадылал хуусаазы доктаатынган бараанннарның (телевизорларның, радиоприемниктерниң, электриниг соодукчуларның, хеп чуур машиналарның, фотоаппараттарның, шактарның, гармоннарның, аккордеоннарның, баяннарның, доозун сорудурукчуларының, шала чуур машиналарның, мебельдерниң болгаш өскелерниң-даа) үрелик чери илерээнде садып алыкчы кижи азы мастерскаяның байдалынга магадылал септелге кылыр арга чок болза, төлээн акшазын дедир алыр дээш, магадылал септелге мастерскаязынга азы ук чүүлдү садып алганы магазининге магадылал хуусаазының доостур бетинде чеде берип болур.

(СЭТА).

Моол Арат Республиканың ССРЭ-де Элчини С. Батаның Москвада келгени

Моол Арат Республиканың ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг Элчини Санжийн Бата июнь 18-те Москвада келген.

Ярослав вокзалынга С. Батаны ССРЭ-ниң ДХМ-ниң Протокол килдизиниң эргелекчизи Ф. Ф. Молочков, а ол ышкаш Херектерге түр бүзүретирген Л. Тойбога баштаткан Моол Арат Республиканың Элчин чериниң дипломаттыг составы уткаан.

(СЭТА).

Кызыл тукту чаалап алган

«Совет Тываның беш чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң Арыг-Бажында № 3 сүт-бараан фермазы (эргелекчизи эш Натпит-оол) сүт саалдазының талазы-биле Өвүр районнуң колхозтарында фермаларның дээрези болуп турар. Чартык чылда ол ферма инек бүрүзүнден 377 килограмм сүттү саап алган.

Сүт саалдазынга мурнакчы болган фермаларга тыпсыр партия райкомунуң болгаш райкүүскомунуң шилчиир кызыл тугун Арыг-Бажында ол ферма тиилеп алган. Ийиги черни «Коммунизмче оруук» колхозтуң Шык-Баарында № 4 сүт-бараан фермазы (эргелекчизи эш Көк) ээлээн, ол инектен ортумаа-биле 338 килограмм сүт алган.

Чартык чылдың түңнелинден районда мурнакчы саанчылар хөй илерээн. Чижээ, «Коммунизмче оруук» колхозтуң саанчызы эш Маймаа бодунда быжыглаан инектериниң бирээзинден-не 563 кг, «Торгалыг» колхозтуң саанчызы эш Ханмажаа — 500 кг, «Совет Тываның беш чылы» колхозтуң саанчызы эш Севек — 500 кг сүттү саап алган.

Сөзүн ээлээн

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң кежигүнү эш Сандык бодунга быжыглатынган 618 баш ирттериниң бирээзинден-не 3 кг дүк кыргып алыр сорулга салгаш, ам 3,2 кг дүктү кыргааш, колхозунга эки шынарлыг 1858,9 кг дүктү берген.

ССРЭ-ниң болгаш ЮФУР-нуң чазактар төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннар

Совет Эвилелиниң болгаш Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының чазактар төлээлериниң аразынга чугаалажыышкыннар июнь 18-те Кремльге эртениниң 10 шакта үргүлчүлээн. Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинниң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү Н. С. Хрущевтуң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы А. И. Микоянның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги Оралакчызы В. М. Молотовтуң Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының Президентизи Иосип Броз Тито-биле, Эвилелдиң күүсекчи вечезиниң Даргазының Оралакчызы Э. Кардел-биле, Даштыкы херектер талазы-биле Күрүне секретары К. Попович-биле, Эвилелдиң күүсекчи вечезиниң кежигүнү М. Тодорович-биле, Хорватияның Улус Республиказының Күүсекчи вечезиниң Даргазы Я. Блажевич-биле ээлчеглиг беседазы болган

Беседага совет таладан киришкеннер болза: В. В. Кузнецов, Н. П. Фирюбин. Л. Ф. Ильичев, К. Д. Левычкин. Югослав таладан киришкеннер болза: В. Мичунович, И. Вильфан, А. Вратуша.

Беседа үезинде найыралдың болгаш чүректиң ханызында байдалга, ажыт-чажыт чок болгаш кайы-кайызын долу билчир чорукка санал-онал солчуушкуну үргүлчүлээн.

Чугаалажыышкыннар үргүлчүлевишаан.

Малчыннарның чедиишкини

Ниитиниң малын өстүрери, ооң продуктулуун бедидери дээш могаг чок ажылдап турар малчыннар Чаа-Хөл районнуң колхозтарында хөй. Молотов аттыг колхозтуң кадарчызы эш Сарыг-оол хой фермазынга 1949 чылдан бээр эки ажылдап келген. Бо чылын төрээн 269 хоюндан 284 хураганнарны бүрүн доруктурган болгаш хой бүрүзүнден 1,7 кг дүктү кыргып алган.

Сталин аттыг колхозтуң мурнакчы малчыны эш Бурбу-Доржу эрткен чылын 210 өшкүлериниң 247 анайларын чаңгысты-даа чидириг чокка өстүрген. Оо
кадарган өшкүлери чыл бүрү менди, се
мис кыштаглап турар. Бо чылын ол 17
өшкүлериниң төрээн 219 анайларын ба
бүрүн доруктурган.

Ленин аттыг колхозтуң кадарчызы эш Бегзи бо чылын 241 хойларының 260 ху
раганнарын шуптузун өстүрген, ол хо
бүрүзүнден часкы кыргылда-биле 1,5 к
дүктү алган. Ол колхозтуң чылгычыз
эш Сагаан, «Тиилелге» колхозтуң хойжу
зу эш Сундуй ышкаш мурнакчыларны
хөйнү илередип болур.

Колхозтуң малы чайлагларда

ЭЛ-БАЖЫ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда Калинин аттыг колхоз мал чайлагладыышкынынга белеткелин эки организастаан. Колхозта парторганизация секретары эш Сотпаяктың редакцияга дыңнатканы болза:

— Чайгы одарладыышкынны баш бурунгаар көрдүнген план ёзугаар чорудуп турар. Чылгының чедээшкинин, хойнуң кыргылдазын чогуур өйүнде дооскан. Ол болза, малды эрте организастыг чайлагладырын болгаш күрүнеге дүк садар планны чедиишкинниг күүседирин хандырган. Часкы кыргылда-биле бистиң колхоз хой бүрүзүнден 1,4 кг дүктү алган.

Колхоз малын июнь 15-тен чайлагладып эгелей берген. Муң ажыг чылгыны Биче-уруг, Тарым-оол олар Хендергеже ийи өөр одарладып чоруткан. Дөрт сүт-бараан фермалары база чайлагларда. Хойну коъдан бүрүзүнде-ле 400—700 баш кылдыр таарыштыр үскеш Чиндиннээш, Хам-Тыт, Ыргайтыг чайлагларынче 16 кезек чоруткан.

Тараа суггарылгазы

Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң тараажылары тараа суггарылгазын организастыг чорудуп турар.

Шупту 1139 гектар тарааны ийи катап суггарар. Ам 752 гектар тарааның бирги суггарылгазын дооскан. Колхозчулар эштер Санчай, Чыртак, Буянзак, Норбу, Дартан-оол, Содунам болгаш өскелер-даа ажыл нормазын 100—150 хуу күүседип турарлар.

Колхозтуң хой фермазында

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Семис, хүр чыл ашкан малдың төлү боткур болгаш маңдыычал, продуктулуу бедик болурун ажылдың практиказы улам-на бүзүредип турар. Чаа-Хөл районда «Тиилелге» колхозтуң хой фермазының ажылы бо дугайын тодаргай херечилеп турар.

Чайгы мал семиртилгезин эки организаставышаан, кышкы одарны чөп ажыглааныңдан ферманың хою чыл бүрү менди, продуктулуу бедик болуп турар. Бо чылын төрээн 1265 хоюнуң 1367 хураганнарын болгаш 905 өшкүзүнүң 984 анайларын ферманың ажылдакчылары шуптузун доруктуруп алган.

Ферма хоюнуң кыргылдазын районнуң өске колхозтарындан эң-не организастыг эртирген. Баштайгы часкы кыргылда-биле безин хой бүрүзүнден 1,4 кг дүктү алган, а аңаа агарны немээр болза хойдан ортумаа-биле ийи килограмм дүктү ол ферма алыры чайлаш чок.

Мал чайлагладыышкынынга белеткелди ол ферма база эки организастаан. Одарлар аайы-биле график тургустунган, малдың шинчилгезин дооскан болгаш аарыгларга удур 3200 ажыг хойнуң баштайгы чуулдазын база чоруткан.

Фермада ол бүгү чедиишкиннер болза, колхозчу малчыннарның кызымак күш-ажылының болгаш организастыг удуртулганың түңнели болур. Ооң эргелекчизи коммунист Т. Суузун каш чылдарның иштинде уламчыр эки ажылдап келген. Тюлюш Санчыжаевич Суузун бо чылын Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге баар кылдыр депшитирген.

Школа септелгези

Кызылдың № 2 ортумак школазының 8—9—10 класстарының интернатта чурттап турар өөреникчилери школаның интернат септелгезинге дузалажып келген. Септелге июнь 5-тен эгелээн болгаш эвээш эвес чүүлдер кылдынган.

Ылангыя 8—9 класстарның өөреникчилери боттарының чурттап турганы компаталарының иштин чугайлап, шалаларын, орууннарын болгаш тумбочкаларын дозулааш интернат эргелекчизинге хүлээдип берген. Олар чүгле боттарының чурттап турган компаталарын эвес, харын чамдык класстарның септелгезинге база киришкеннер.

Бешки беш чылда (1951—1955 чылдарда) РСФСР-ниң улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң түңнелдериниң дугайында

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Күрүне планының комиссиязының болгаш РСФСР-ниң Статистика эргелелиниң дыңнадыы

1951—1955 чылдарда ССРЭ-ниң хөг- үлдезиниң бешки беш чыл планының үүселдезиниң түңнелинде Российниң Со- Федеративтиг Социалистиг Республи- зы улус ажыл-агыйының болгаш куль- ураның чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүң ба- улустуң чаагай байдалын улам ынай едилерин чедип алган.

Бешки беш чылдың дургузунда РСФСР- н улус ажыл-агыйының болгаш культуразының бүгү адырларынга капитал салыышкыннар дөртку беш чылдыынга деңнээрге 95 хуу өскен.

Эрткен беш чылда РСФСР-ниң улус ажыл-агыйының тус-тус адырларының хөгжүлдези улустуң материалдыг чаагай байдалының болгаш культурлуг деңнелиниң өзүлдези мынчаар тодаргайлатынып турар.

I. ҮЛЕТПҮР

1. 1955 чылда РСФСР-ниң девискээрин- е бүгү үлетпүрүнүң нииити продукциязы 950 чылдыынга деңнээрге 1,8 катап, а айын мурнундагы 1940 чылдыынга деңнээрге — 3,1 катап өскен.

РСФСР-ге аар үлетпүр колдадыр хөгжээн. Аар үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның өзүлдезинге үндезилээш, чиик олгаш аъш-чем үлетпүрүнүң хөгжүлдези ргүлчүлеп турган болгаш улустуң хереглел бараанарын бүдүрери өскен.

Беш чылдарның дургузунда республика олгаш чурт үлетпүрүнүң продукциязы 9 хуу көвүдээн. Моон-биле холбаштыр ниң болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң эви- лдиинден республика чагыргазынга шилчидип берген хөй санныг бүдүрүлгелерин арымдалааш алырга, РСФСР-ниң девискээринге бүдүрген үлетпүр продукциязының нииити хемчээлинге республика болаш чурт үлетпүрүнүң продукциязының от деңзизи 1950 чылда 24 хуу тургаындан 1955 чылда 41 хуу чедир бедээн.

РСФСР-ниң девискээринге 1.800 чаа луг үлетпүр бүдүрүлгелери туттунган олгаш ажыглалга кииртинген.

Чурттуң бүдүрүкчү күштерин дээре зарыштыр тургузар сорулга-биле аажок й капитал салыышкыннарны РСФСР-ниң өөн талакы районнарынче угландырып иирген. Дөртку беш чылдыынга деңнээр- е бешки беш чылдың дургузунда капитал алыышкыннар Уралдың районнарынга 2 катап, Барыын Сибирьниң 2,3 катап, өөн Сибирьниң 2,1 катап көвүдээн.

Беш чылдың дургузунда автономнуг еспубликаларның үлетпүрү 1,9 катап, оң иштинде Татар болгаш Башкир АССР- ерниң 2,2 катап, Чуваш болгаш Удмурт ССР-лерниң 1,9 катап, Марий, Соңгу сетин болгаш Кабардин АССР-лерниң 1,8 атап өскен.

РСФСР-ниң чөөн талакы районнарынга ниң болгаш аъш-чем үлетпүрү, а ол ышаш чурт үлетпүрү кошкак хөгжүп туран, ынчангаш моон-биле холбаштыр калак хереглелдиң бараанарын болгаш жыл-агыйның эт-херексел кылырын улуг емчээлдер-биле төп областардан чөөн талакы районнарже сөөртүрү үргүлчүлеп турар.

2. Бешки беш чыл планының чылдарының дургузунда РСФСР-де **кара болгаш ннүг металлдарның** бүдүрүлдези мынчаар көвүдээн:

	1950 чылдыынга деңнээрге 1955 чылда хуу-биле
Шой	163
Баң	145
Кара металлдарның прокады	151
Алюминий	231
Арыглаан чес-хола	126
Коргулчун	154
Цинк	161
Никель	137

1955 чылда шой өзилдирилгези 16 иллион тонна, баң — 27 миллион тонна, кара металлдарның прокадын бүдүрери — 21 миллион тонна болган.

Бешки беш чылда шой, кокс, демир руда болгаш кара металлдарның прокадының талазы-биле бүдүрүлге күчүлерин ажыглалга кииргени дөртку беш чылдың дургузунда күчүлерни ажыглалга кииргениинден ашкан. Соңгу-Чуктуң, Төптүң, Уралдың болгаш Сибирьниң районнарынга кара металлургия улам ынай хөгжээн. Уралга 6 домна суугулары ооң иштинде Орск Халиловскиниң металлургия комбинадында бирги домна суугузу ажыглалга кииртинген; Төптүң районнарынга ийи домна суугулары ажыглалга кирген; Череповецтиң Металлургия комбинадында баштайгы домна суугузу ажыглалга кииртинген.

3. РСФСР-ге **электроэнергияны бүдүрүп үндүрери** беш чылдың дургузунда 80 хуу, ооң иштинде гидроэлектроэнергияны бүдүрүп үндүрери 83 хуу көвүдээн. Поволжьениң, Соңгу Кавказтың, Барыын болгаш Чөөн Сибирьниң районнарынга электроэнергияны бүдүрери эң-не шапкыны-биле хөгжүп турган. 1955 чылда ол районнарга электроэнергияны бүдүрүп үндүрери 1950 чылдың деңнелинден ийи катап ашкан.

Бешки беш чылдың дургузунда районнарның гидроэлектростанцияларынга 1,2 миллион киловатт ажыг хемчээлдиг күчүлер ажыглалга кииртинген. Кама, Горький, Үстүү-Свирск, Цимлянск болгаш Княжегубск ГЭС-терни туткан болгаш ажыглалга киирген. 1955 чылда Куйбышев ГЭС-тиң баштайгы агрегады үлетпүр тогун берген. Куйбышев — Москваның 400 муң вольт күштүг электри дамчыдылга шугумунуң тудуу чорутунуп турган. Сталинград, Новосибирск болгаш Иркутск гидроэлектростанцияларының тудуу калбарган. Уралга, Кузбасска, РСФСР-ниң төп болгаш өске-даа районнарынга чылыг күжү-биле ажылдаар улуг-улуг электростанцияларны туткан болгаш ажыглалга киирген. Районнарның чылыг күжү-биле ажылдаар 16 электро-төптерин туткан болгаш ажыглалга киирген, олар хоорайларны болгаш үлетпүр бүдүрүлгелерин чылыдарынга ажыглатынып турар.

РСФСР-ниң электрижиделгезиниң улуг өзүлдези турбуже бешки беш чылдарның дургузунда үлетпүр бүдүрүлгезиниң өзүлдези-биле деңнээрге энергетиктиг ажыл-агыйның мурнап турар хөгжүлдези чедип алдынмаан, ооң хараазы-биле чамдык районнарга электроэнергия чедишпейн турган. Чамдык энергетиктиг системаларда күчүлерниң эргежок чугула курлавырлары тургустунмаан.

4. Бешки беш чылда РСФСР-ге **одаар чүүлдүң тывыжы** дараазында хемчээлдерге өскен:

	1950 чылдыынга деңнээрге 1955 чылда хуу-биле
Нефть	270
Хөмүр даш	143
Газ	170
Торф	132

1955 чылда РСФСР-ге нефть тывыжы 49 миллион тонна болган, а ССРЭ-де нефтиниң бүгү тывыжынга РСФСР-ниң бот деңзизи 1950 чылда 48 хуу турганындан 1955 чылда 70 хуу чедир өскен. Нефть тывыжы ылангыя Поволжьениң болгаш Уралдың районнарынга дыка хөгжээн. ССРЭ-де нефтиниң бүгү тывыжынга оларның бот деңзизи ол-ла үениң дургузунда 29 хуудан 57 хуу чедир өскен. Беш чылдың дургузунда нефть тывыжы Башкир АССР-ге 2,7 катап, Татар АССР-ге —15 катап көвүдээн.

1955 чылда РСФСР-ге хөмүр даш тывыжы 229 миллион тонна болган. Сибирьниң болгаш Уралдың районнарынга хөмүр даш тывыжының улуг өзүлдези боттанган. Бо районнарда 132 миллион тонна хөмүр дашты, азы РСФСР-де хөмүр даштың нииити тывыжының 58 хуузун казып ап турар. РСФСР-ниң хөмүр даш үлетпүрүнге хөмүр даштыг черлерни ажык арга-биле ажылдап кылырын улуу-биле бедиткен. Ол чорук күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге болгаш хөмүр даш тывыжының бот-үнезин чиигедиринге дузалаан. Хөмүр даш брикеттериниң бүдүрүлдези өскен. Хөмүр даш үлетпүрү машиналар болгаш механизмнер-биле чепсеглетинген, ынчалза-даа хөй-хөй хөмүр даш шахталарында бар техника четпес ажыглатынып турар.

Бешки беш чылда торф үлетпүрү дыка хөгжээн. 1955 чылда РСФСР-ге торф тывыжы 1950 чылдыынга удур 32 хуу көвүдээн. Торфту фрезер арга-биле алыр тывыжы эң улуу-биле өскен. Беш чылда торф үлетпүрү аар болгаш хөй күш кирер ажылдарны механизастаарынга хөй санныг дерилгелерни алган турбуже торф үлетпүрүнде чамдык чорудулгаларның механизациязының деңнели ам-даа чавыс болуп артпышаан. РСФСР-ниң Одаар чүүл министерствозунуң бүдүрүлгелеринде механизацияның деңнели дендии четпес, ында 1955 чылдың төнчүзүнде торфту хоорары чүгле 65 хуу, кургадыры—16 хуу болгаш ажаап алыры 17 хуу механизастатынган турган. Удобрениелерге ажыглаар торф тывыжы хереглелдерден хожудап турар.

5. Бешки беш чылда РСФСР-ге **машина тудуушкуну** эң бедик темпилер-биле хөгжүп турган. 1955 чылда машина тудуушкунунуң болгаш металлды ажылдап кылырының продукциязы 1950 чылдыынга деңнээрге 2,2 катап көвүдээн.

Машина тудуушкунунуң бүдүрүлгелеринге чаа эң сайзырангай агрегаттарны, машиналарны болгаш станоктарны, ооң иштинде блумингтерниң, слябингтерниң, прокат станоктарының, арткан бедик күштүг парометрлерниң бус турбиналарының, кылаштап чоруур күчүлүг экскаваторларның чаа хевирлерин бүдүрүп үндүрери организастатынган. Металл кезер улуг уникалдыг станоктарны, чигезин бедиткен станоктарны, аар дарганналга-хептелге машиналарын, приборларны, экскаваторларны болгаш өске-даа машиналарны, дерилгелерни бүдүрүп үндүрери улуу-биле өскен. Чурт үлетпүрүнүң министерствозунуң болгаш Одаар чүүл үлетпүрүнүң министерствозунуң машина тудуушкунунуң заводтарынга ыяшты болгаш металлды ажылдап кылыр станоктарны, торф тывыжының комбайннарын, думпкарларны, багер-элеватор болгаш торф кургады салыр машиналарны, фарфор кылыгларның чартык автоматтыг хевирлээшкинге хереглээр дерилгелерни болгаш өскелерни-даа бүдүрерин организастаан. Моон-биле кады улус ажыл-агыйының сайзырангай дерилге болгаш машиналар талазы-биле хереглели ам-даа долу хандыртынмайн турар. Көдээ ажыл-агый машиналарының чамдык хевирлерин, ылангыя көдээ ажыл-агый ажылдарының комплекстиг механизациязының машиналарын болгаш хөрзүннү ажылдап кылыр аскылыг машиналарны, а ол ышкаш чиик болгаш аар үлетпүрге хереглээр машиналарны болгаш агрегаттарны бүдүрери четпес хөгжүп турар.

6. Бешки беш чылдарның дургузунда РСФСР-ге **химия** үлетпүрүнүң продукциязының өзүлдези дараазында саннар-биле тодаргайлатынып турар:

	1950 чылдыынга деңнээрге 1955 чылда хуу-биле
Кальцийжиткен сода	367
Каустиктиг сода	170
Минералдыг удобрениелер	169
Синтетиктиг каучук	166

1955 чылда РСФСР-ге минералдыг удобрениелерниң бүдүрүлдези 5,2 миллион тонна болган. Көдээ ажыл-агый үнүштериниң хоралакчылары болгаш аарыглары-биле демисежиринге херектиг органиктиг хоран-химикаттарны бүдүрери, пастиктиг массты, синтетиктиг бүдүлга херекселдерин болгаш өске-даа химикаттарны бүдүрери көвүдээн. Химия продукциязының өзүлдезиниң бедик темпилери ылангыя Уралдың районнарынга чедип алдынган, ында кальцийжиткен соданың бүдүрүлдези 1950 чылдың деңнелинден 4,7 катап болгаш минералдыг удобрениелерниң — барык ийи катап ашкан.

Химия үлетпүрүнүң өзүлдези турбуже, ооң продуктуларының талазы-биле хереглел долу хандыртынмайн турар. Минералдыг удобрениелер, пластмасстар дыка чедишпейн турар. Химия үлетпүрүнге синтетиктиг каучукту, спиртти, эзилдирилгелерни болгаш дозуну бүдүреринге нефть болгаш бойдус газтарындан ап турар чогуур продукция-биле солуп болур хөй аъш-чем чиг-эттерин мынчага чедирле ажыглап турар.

7. Бешки беш чылда РСФСР-ниң **ыяш** үлетпүрү мынчаар хөгжүп турган:

	1955 чылда бүдүргени	1950 чылдыынга деңнээрге 1955 чылда хуу-биле
Ажыглал ыяжын сөөрткени (колхозтарның сөөрткенин санаваска) миллион кубометр биле	255	123
Ооң иштинде тудуг ыяжы	167	132
фанера—миллион кубометр	0,7	162
Саазын—миллион тонна	1.4	155
Гидролистиг болгаш сульфиттиг спирт — миллион декалитр	13	2,3 катап
Мебель—миллиард рубль-биле	2,7	2,5 катап

Ыяш материалдарының бүдүрүлдези улус ажыл-агыйының өзүп турар хереглелдеринден хожудап турган. Ыяш белеткелдериниң талазы-биле бүдүрүлге күчүлерин негетинип турар хемчээли-биле ажыглалга киирери болгаш ыяш дилер заводтарның күчүлерин улгаттырары хандыртынмаан. Улус ажыл-агыйының дилген материалдар талазы-биле хереглели улгаткан турунда-ла дыка хөй санныг тудуг ыяжын чудук хевээрзин белеткээр черлерден сөөртүп турар. Хөй ыяштыг районнарже, ылангыя Соңгу-Чуктуң, Уралдың болгаш Барыын Сибирьниң районнарынче ыяш белеткелдериниң шилчидери эрткен беш чылда четпес боттанган.

РСФСР-ниң одаар чүүл үлетпүрүнүң министерствозу республиканың ыяш чок районнарын ыяш материалдары-биле багай хандырып турган.

Эрткен беш чылда РСФСР-ниң ыяш үлептүрү дыка хөй санныг машиналарны болгаш механизмнерни ап турган. 1955 чылдың төнчүзүнде РСФСР-ниң ыяш үлетпүрүнүң министерствозунуң талазы-биле ыяш белеткелдериниң кол-кол ажылдарының механизациязының деңнели мындыг болган: ыяшты кезери 88 хуу, ону эзим иштинден үндүр сөөртүрү — 69 хуу болгаш ыяшты сөөртүрү — 78 хуу, ынчалза-даа ыяш үлетпүрүнге механизмнер багай ажыглатынып турар. Ыяш белеткелдер ажылдарының комплекстиг механизациязы четпес боттанып турар.

8. Бешки беш чылдың дургузунда РСФСР-ге **тудуг материалдарының** бүдүрүлдези мынчаар өскен:

	1955 чылда бүдүргени	1950 чылдыынга деңнээрге 1955 чылда хуу-биле
Цемент-миллион тонна	15	2,2 катап
Тууйбу—миллиард кезек	13	2,1 катап
Шифер—миллион-биле бир аай калбак	933	2,8 катап
Черепица—миллион кезек	106	146
Чугай—миллион тонна	3,3	145
Соңга шили—миллион дөрбелчин метр	58	137
Шил муң дөрбелчин метр	869	10 катап
Чымчак шывыг — миллион дөрбелчин метр	274	152

Бешки беш чылдың сөөлгү чылдарында РСФСР-ге тудугнуң каасталгага болгаш силилгеге хереглээр материалдарын бүдүрери өскен. Улуг өзүлде турбуже тудуг материалдарының бүдүрүлдези тудугнуң хереглелдеринден хожудап турар. Бешки беш чылдың планын ёзугаар Уралдың, Сибирьниң, Поволжьениң болгаш Ыраккы Чөөн чуктуң районнарынга тудуг материалдарының бүдүрүлдези ССРЭ-ге нииитизи-биле ажып турар темпилер-биле хөгжүүр ужурлуг турган, ынчалза-даа бо онаалга күүсетинмээн.

РСФСР-ниң дыка хөй областарында дөпшилгелиг тудуг материалдары, демир бетондан кылган кылыглар, хана блоктарын бүдүрери оожум хөгжүп турар болгаш тудуг материалдарын бүдүрүп үндүрерин көвүдедиринге тус черниң чиг-эдин база бүдүрүлге күчүлерин четпес ажыглап турар. Чугай, гипс бүдүрүлдези болгаш руда эвес материалдарның тывыжы сула хөгжүп турган.

9. Беш чылдың дургузунда **пөс-таавы болгаш чиик үлетпүрнүң** продукциязының кол-кол хевирлерин бүдүрери дараазында хемчээлдерге көвүдээн:

	1955 чылда бүдүргени	1950 чыл-биле деңнээрге 1955 чылда хуу-биле
Хөвең-саазын пөстер — миллион метр	5.257	149
Лен пөстер — миллион метр	257	102
Дүк пөстер—миллион метр	208	157
Торгу пөстер миллион метр	428	4,6 катап
Даараан кылыглар миллиард рубль	30,6	186
Ук аймааның кылыглары—миллион эш	378	139
Иштики трикотаж хептер—миллион кезек	160	2 катап
Даштыкы трикотаж хептер—миллион кезек	50	168
Идик аймаа — миллион эш	190	122

Эрткен беш чылда Камышинда хөвең-саазын комбинады, Барнаулда ийиги комбинат. Смоленск. Великие Луки, Вышный Волчек болгаш Орджоникидзе хоорайларда трикотаж фабрикалары, элээн хөй даараныгла фабрикалары, лен заводтары болгаш өске-даа бүдүрүлгелер ажыглалга кирген болгаш продукцияны бүдүрүп үндүрүп эгелээн.

РСФСР-ниң чиик үлептүрү бүдүрүп үндүрер кылыгларның ассортиментизин болгаш шынарын экижиткен, чоннуң улуу-биле хереглеп турар кылыгларын бүдүрүп үндүрерин көвүдеткен. Беш чылдың дургузунда костюм кылыр камволь арыг дүк пөстерни бүдүрери 3,4 катап, тон кылыр нарын шекпен, арыг дүк пөстерни—3,1 катап, кылымал торгулуг хөвең-саазын пөстерни — 3,9 катап өскен. «Капрон» торгудан кылган ук аймааның кылыгларын бүдүрери 3 катаптан ажыг көвүдээн, кылымал торгудан кылган иштики трикотаж хептерни бүдүрери 82 хуу өскен. Модельдиг идик аймаан бүдүрери барык 5 катап өскен. Моон-биле кады чиик үлетпүрнүң чамдык бүдүрүлгелери ам-даа багай шынарыг продукцияны бүдүрүп үндүрүп турар.

Хөвең-саазын, лен болгаш дүк үлетпүрүнге бедик бүдүрүкчүлүг ээрер машиналарны болгаш автоматтыг аргыг станоктарны нептередип турган. Трикотаж үлетпүрүнге автоматизацияның деңнели болгаш даараныгла бүдүрүлгезиниң механизациязының деңнели бедээн. Ынчалза-даа пөс-таавы болгаш чиик үлетпүрнүң чаа техниказы-биле чепсегленириңге дендии четпес болуп артпышаан турар.

10. Бешки беш чылдың дургузунда **аъш-чем продуктуларының** кол-кол хевирлериниң бүдүрүлгезиниң өзүлдези дараазында саннар-биле тодаргайлатынып турар:

	1955 чылда бүдүргени	1950 чыл-биле деңнээрге 1955 чылда хуу-биле
Хоюг чигир—муң тонна	708	165
Эът—миллион тонна (Эът болгаш сүт продуктулар үлетпүрүнүң министерствозу)	1,3	162
Колбаса кылыглар — муң тонна	523	153
Туткан балык (колхозтарның тутканын санаваска) — миллион тонна	2,1	160
Консервалар — миллиард бир аай лаазалар	1,6	2,1 катап
Үнүш үстери (колхозтарның бүдүргенин санаваска) — муң тонна	492	138

1955 чылда мал саржаан болгаш өске-даа сүт продуктуларны сүтке чижеглей алырга 7,6 миллион тоннаны ажылдап үндүрген, моон-биле кады мал саржаан бүдүрери 1950 чыл-биле деңнээрге 27 хуу өскен.

Эрткен беш чылдарның дургузунда аъш-чем үлетпүрүнүң хөй санныг бүдүрүлгелерин туткан, оларның ортузунда Хабаровск болгаш Лиские хоорайларда саржаг экстракциялыг заводтар, Сталинград хоорайда саржаг, горчица комбинады, Курган хоорайда Дрожжа заводу, Москвада чаа сүт комбинады, Пугачёвта кадырган сүт комбинады, бийскиде эът — консерва заводу болгаш өскелер-даа бар.

Аъш-чем продукциязының ассортиментизи калбарган болгаш шынары экижээн, бараанарны савалатынган хевир-биле бүдүрүп үндүрери көвүдээн. Ынчалза-даа чоннуң улуу-биле негеп турар аъш-чем продуктуларының хөй-хөй хевирлерин бүдүрүп үндүрери ам-даа четпес болуп турар.

11. Эрткен беш чылда **РСФСР-ниң чурт болгаш кооператив үлетпүрү** улуг хөгжүлдени алган. 1955 чылда РСФСР-ниң чурт болгаш кооператив үлетпүрүнүң нииити продукциязы 1950 чыл-биле деңнээрге ийи катап көвүдээн. Чурт үлетпүрүнүң болгаш үс-тывыш кооперациязының бүдүрүлдезин 60 хуу өстүрерин баш бурунгаар көрүп турар беш чыл планының онаалгазы хуусаа бетинде — 4 чылда күүсетинген.

РСФСР-ниң чурт болгаш кооператив үлетпүрүнүң продукциязының чугула хевирлериниң өзүлдези дараазында саннар-биле тодаргайлатынып турар:

	1950 чылдыынга деңнээрге 1955 чылда хуу-биле
Торф	122
Торф брикеттери	174
Тудуг тууйбузу	2,5 катап
Черепица	238
Чугай	162
Чымчак шывыг	151
Тудуг ыяжын сөөрткени	155
Дарганналга-хептелге машиналары—	2,8 катап
Ыяш ажылдап кылыр станоктар—	182
Терге болгаш кожуглар	242
Автоприцептер	210
Көдээ ажыл-агый машиналары	8 катап
Тараа сортировкалары	2,8 катап
Металл савалар	2,6 катап
Фарфор болгаш фаянс савалар	162
Сал чүлүүр чуга бистер	241
Чүлүтүнер бижектер	159
Бианино болгаш рояльдар	242
Патефоннар	209
Гармониктер, баяннар болгаш аккордеоннар	2,5 катап
Мебель	2,6 катап
Лыжалар	4,9 катап
Өөредилге тетрадьтары	159
Бижик машиналары	197
Галантерия кылыглары	220

Бешки беш чылда чурт болгаш кооператив үлетпүрүнге капитал салыышкыннар дөртку беш чылдыынга деңнээрге 65 хуу көвүдээн. Мебель, фарфор-фаянс кылыгларны, пианинону болгаш өске-даа кылыгларның бүдүрүлдезиниң талазы-биле чаа күчүлерни ажыглалга киирген.

Чурт болгаш кооператив үлетпүрүнүң бүдүрүп турары калбак хереглелдиң бараанарын, бажың болгаш ажыл-агый херекселдерин, көдээ ажыл-агый херекселдерин бүдүрери өскен, ынчалзажок ол бараанарның талазы-биле негелделерни долу эвес хандырып турар. Чурт үлетпүрүнүң болгаш үс-тывыш кооперациязының бүдүрүп үндүрүп турары калбак хереглелдиң бараанарының шынары болгаш ассортиментизи, ылангыя даштыкы каасталгазының талазы-биле чоннуң өзүп турар негелделерин ам-даа хандырбайн турар.

Чурт үлетпүрүнүң болгаш үс-тывыш кооперациязының чоннуң амыдырал хереглелдерин хандырып турар мастерскаяларының четкизи мырыңай четпес болуп артпышаан. Амыдырал хандырылга талазы-биле мастерскаялар четпес механизастатынган. Элээн хөй таварылгаларда [illegible]маатыларның чагыын оожум күүсе[illegible] эки шынарлыг болур чорук үргүлчү эвес болуп турар.

Бешки беш чылда чурт үлетпүрүнүң болгаш үс-тывыш кооперациязының бодунуң чиг-эт сууру улам ынайгы хөгжүлдени алган. Беш чылдың дургузунда чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелеринге прокатты бүдүрери 2,4 катап, хөвең-саазын аргыгны — 2 катап, кадыг хөм бараанары—1,6 катап көвүдээн. Моон-биле кады чурттуң чиг-эдиниң хөй-хөй хевирлерин болгаш улуг үлетпүр бүдүрүлгелерниң калбак хереглелдиң бараанарын, бажың болгаш ажыл-агый херекселдерин бүдүреринге ажыктыг артынчыларны РСФСР-ниң областарында, крайларында болгаш автономнуг республикаларында четпес ажыглап турар.

12. РСФСР-де **тудуг индустриязының** хөгжүлдези үргүлчүлеп турган. Чыып эптээр демир-бетон конструкцияларны болгаш кезектерни бүдүрер талазы-биле бүдүрүлгелерни тудуп дооскан. Үлетпүр бүдүрүлгелериниң, чуртталга бажыңнарының, культура-амыдыралдың тудугларынга индустриалдыг аргаларны нептереткен, чыып эптээр демир-бетон конструкцияларны болгаш кезектерни ажыглаар чорук боттанган. Тудуг машиналарының болгаш механизмнерниң паркы улуу-биле өскен. Тудугжуларның кадрлары мергежилдиг ажылчыннар болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылар-биле долдуртунган. Ынчалза-даа хөй санныг, биче күштүг тудуг организацияларының бар турары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезинге, тудугнуң бот-үнезин чиигедиринге шаптык чедирип турган. Тудугга чаңгыс аай төлевилелдерни четпес ажыглап, тус-тус төлевилелдерниң талазы-биле тудугну чорударда хөй артык чүүлдерни болдуруп турган.

II. КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ

1. СЭКП ТК-ның сентябрь (1953 чылда), февраль-март (1954 чылда) болгаш январь (1955 чылда) Пленумнарының шиитпирлери-биле дүүштүр чорудкан улуг хемчеглерниң түңнелинде көдээ ажыл-агыйның продукциязын бүдүрери көвүдээн. 1954 болгаш 1955 чылдарда РСФСР-ниң колхозтары, МТС-тери болгаш совхозтары 14,2 миллион гектар кур болгаш куруккан черлерни андарган болгаш бо черлерге 1955 чылда көдээ ажыл-агый культураларын 10 миллион гектар ажыг шөлге, ооң иштинде тараа культураларын 8, 9 миллион гектар шөлге чажып тараан. Бешки беш чылдарның дургузунда бүгү көдээ ажыл-агый культураларының тарылга шөлдери 23,6 миллион гектарга, ооң иштинде тараа культураларының тарылгазы 12,6 миллион гектарга калбарган. Кызылтастың тарылгалары 11,7 миллион гектарга көвүдээн.

1951—1955 чылдарда бир гектардан тарааның ортумаа-биле херек кырында алган чыылдазы (амбар дүжүдү) 1946—1950 чылдарда ортумаа-биле чылда алган чыылдазы-биле деңнээрге 24 хуу бедээн.

1955 чылда тарааның нииити чыылдазы 1950 чылда чыылдазындан 26 хуу, ооң иштинде кызылтастың чыылдазы 37 хуу болгаш кукурузаның барык үш катап ашкан.

Тараа культураларының бүдүрүлгезинде улуг четпестер болза оларның дүжүткүрүүнүң ам-даа чавызы болгаш ажаап алыышкын үезинде тарааның улуг чидириглери болур.

Бешки беш чылдарның дургузунда техниктиг культураларның бүдүрүлдези улуу-биле өскен. 1950 чыл-биле деңнээрге 1955 чылда лен-долгунец волокнонуң нииити чыылдазы 34 хуу, чигир свеклазының — 66 хуу, кол-үс культураның—тарымал тооруктуң — ийи катаптан ажыг өскен. 1950 чыл-биле деңнээрге 1955 чылда лен-волокнонуң бир гектардан ортумаа-биле алыр чыылдазы ийи катаптан ажыг, тарымал тооруктуң — 86 хуу болгаш чигир свеклазының — 18 хуу көвүдээн. Чигир свеклазының тарылгалары калбарган турбуже, РСФСР-де ооң бүдүрүлдези четпес болуп турар.

Бешки беш чылдарның дургузунда ногаа культураларының тарылга шөлү 9 хуу калбарган, а ногааларның бир гектардан ортумаа-биле алыр чыылдазы 25 хуу өскен турунда ногааларның нииити чыылдазы 36 хуу көвүдээн. Картофельдиң тарылга шөлдери 4 хуу калбарган, ынчалза-даа агаар-бойдустуң таарымча чок байдалдарының чылдагаанында картофельдиң нииити чыылдазы 1950 чылдаазынга бодаарга 1955 чылда 20 хуу эвээш болган. 1951—1955 чылдарның дургузунда Москваның, Ленинградтың, Сталинградтың, Горькийниң, Свердловскиниң, Омскиниң база өске-даа үлетпүр төптериниң болгаш улуг-улуг хоорайларның чоогунуң зоналарынга картофель болгаш ногаа бүдүрүлдезиниң улам ынай калбарыышкыны боттанган. Мында картофельдиң тарылга шөлдери 14 хуу болгаш ногааларның — 15 хуу калбарган.

Тараа культураларының сорттуг тарылгалары калбарган. Бешки беш чылда агротехниканың чаа мурнакчы аргалары: тараа культураларны кызыы одуруглуг болгаш белдирлешкек арга-биле чажары, кукурузаны, тарымал тоорукту, картофельди болгаш ногааларны дөрбелчин-уяланчак болгаш дөрбелчин аргалар-биле олуртуру калбак нептерээшкинни алган.

2. Беш чылдың дургузунда РСФСР-де эът бүдүрүлдези 30 хуу, ооң иштинде хаван эъди — 79 хуу көвүдээн, сүт бүдүрүлдези 12 хуу, дагаа чуургазының — 75 хуу, дүктүң — 54 хуу улгаткан. Колхозтарның нииитиниң ажыл-агыйында мал ажылының продукциязын бүдүрери онза өскен: эът — 1,9 катап, сүт — 1,8 катап, дагаа чуургазы—1,7 катап, дүк—1,6 катап. Беш чылдың дургузунда колхозтарга бир саар инектен алыр сүт саалдазы ортумаа-биле 24 хуу, бир хойдан алыр дүк кыргылдазы ортумаа-биле 18 хуу бедээн. Ынчалза-даа колхозтарда малдың продуктулуу чавыс болуп артпышаан.

Бешки беш чылдың сөөлгү чылдарында малдың чем суурунуң организациязы элээн экижээн. Тараа, силос болгаш ногаан чемнерге хереглээр кукурузаның тарылгазын чорутканы чем курлавырларны көвүдеткен болгаш чемнерниң шынар составын экижиткен.

Чамдык областарда көдээ ажыл-агыйны удуртуруун эде тургузары ам-даа оожум боттанып, бар турар аргалар көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң бүгү адырларын дүрген көдүрериңге четпес ажыглатынып турар. Чер ажылын болгаш мал ажылын хөгжүдер талазы-биле Вологда, Кострома, Великие Луки, Псков, Новгород болгаш өске-даа чамдык областар хожудап турар.

3. 1951—1955 чылдарның дургузунда колхозтарда, совхозтарда болгаш күрүнениң өске-даа ажыл-агыйларында, а ол ышкаш колхозчуларның, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның хуузунуң

(Уланчызы 3-кү арында).

Бешки беш чылда (1951—1955 чылдарда) РСФСР-ниң улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң түңнелдериниң дугайында

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Күрүне планының комиссиязының болгаш РСФСР-ниң Статистика эргелелиниң дыңнадыы

өнчүзүнде турар бүгү чүзүн продуктулуг малдарның баш санының улуу-биле көвүдээниниң боттанганы дараазында саннардан илдең-дир:

(Чыл төнчүзүнде миллион баш-биле)

	1950 чылда	1955 чылда	1950 чылга деңнээрге 1955 чылда хуу-биле
Мыйыстыг бода мал	30,1	35,5	118
оон иштинде саар инектер	13,3	15,6	117
Хаваннар	11,8	27,7	234
Хойлар	39,5	64,7	164

Колхозтарда болгаш совхозтарда өөр малдың уксаа составы экижээн.

4. Кедээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң өскениниң түңнелинде күрүнениң белеткелдери болгаш садып алыышкыннары көвүдээн. 1950 чыл-биле деңнээрге 1955 чылда РСФСР-ге тараа болгаш бобтуг культураларны 14 хуу, тарымал тоорукту 2,4 катап, лен-долгунец үрезинин 2,5 катап, лен-волокнону 48 хуу, хендир үрезинин 27 хуу, пенька волокнону 46 хуу, чигир свеклазын 73 хуу, ногааларны 60 хуу, малды 75 хуу, сүттү 47 хуу, дагаа чуургазын 59 хуу, дүктү 67 хуу хөйнү белеткээн болгаш садып алган. Бешки беш чылдың эрткен чыл бүрүзүнге бодаарга 1955 чылда тарааны, тоорукту, ногааларны, сүттү, дагаа чуургазын болгаш дүктү хөйнү белеткээн болгаш садып алган.

Чер ажылының болгаш мал ажылының продукциязының бараалыг болур чоруу өскен, белеткел болгаш садып алыр өртектерниң улгатканы-биле чергелештир колхозтарның болгаш колхозчуларның орулгаларының улуу-биле өзеринге чедирген. 1955 чылда колхозтар болгаш колхозчулар дужааган болгаш саткан продукциязы дээш 1952 чылдыындан 14 миллиард ажыг рубльди, 1950 чылдыындан 16 миллиард ажыг рубльди алган. Бешки беш чылдың төнчүзүнде колхозтарның акша орулгалары 2,9 катап көвүдээн, үлевес фондулары 1,6 катап өскен.

5. Кедээ ажыл-агыйның механизациязы болгаш электрижидилгези улуу-биле өскен. 1951 чылдан 1955 чылга чедир РСФСР-ниң кедээ ажыл-агыйынга 15 аът күжүүнге шилчидерге 440 муң ажыг тракторларны, 160 муң чүък автомобильдерин, 130 муң тараа комбайннарын, свекла ажаап алыр 4 муң комбайннарны, 230 муң трактор андазыннарын, 275 муң трактор сеялкаларын болгаш өске-даа хөй санныг хөрзүн ажылдап кылыр, чаштырар болгаш ажаап алыр машиналарны, а ол ышкаш мал ажылының фермаларынга херглээр машиналарны болгаш дерилгелерни чедирип берген. Моон-биле холбаштыр 1955 чылдың төнчүзүнде РСФСР-ниң кедээ ажыл-агыйында трактор паркының күчүзү 1950 чыл-биле деңнээрге 41 хуу көвүдээн, тараа комбайннарының саны 1,5 катап, чүък автомобильдериниң — 2 катап өскен. Трактор паркының шынар составы экижээн, дизельдиг тракторларның нииити деңзизи бедээн.

6. Машина-трактор станциялары колхозтарны хандырарын экижиткен. 1955 чылда машина-трактор станциялары колхозтарга кедээ ажыл-агый ажылдарын 1950 чылдыындан 1,8 катап хөйнү күүсеткен. Колхозтарда кедээ ажыл-агый ажылдарының механизациязының деңнели улуу-биле бедээн. Чайгы, күскү чер андарылгазы, тараа культураларның болгаш чигир свеклазының тарылгазы барык бүрүнү-биле механизастатынган. 1955 чылда бүгү тараа культураларның 90 хуу хирези, тарымал тоорукТүң 96 хуузу комбайннар-биле ажаап алдынган. Ынчалза-даа хөй-хөй МТС-терде трактор болгаш машина паркы багай ажыглатынып турар. Беш чылдың дургузунда бир тракторнуң болгаш бир комбайнның хүнде ажылдап алыышкыны шоолуг эвес бедээн. Хөй-хөй МТС-тер колхозтар-биле керээлерниң талазы-биле боттарының хүлээлгелерин долу эвес күүседип, ажылдарның доктаатынган хуусааларын үреп турар. Лен-долгунецтиң тарылгазының болгаш ажаап алыышкынының талазы-биле, кукурузаны болгаш чигир свеклазын ажаап алыр талазы-биле, картофельди олуртур болгаш ажаап алыр, сигенни ажаап алыр болгаш силостаар талазы-биле ажылдар четпес механизастатынган. Колхозтарның мал ажылының фермаларында хөй күш кирер ажылдарның механизациязының деңнели чавыс болуп артып турары үргүлчүлевишаан. 1955 чылдың төнчүзүнде МТС-терниң барык шуптузу, совхозтарның 88 хуузу электрижиткен. Колхоз бүдүрүлгезиниң электрижидилгези четпес боттанып турган.

7. Эрткен беш чылда колхозтарны болгаш совхозтарны удуртукчу кадрлар-биле болгаш тускай эртемниглерниң кадрлары-биле быжыглаар дугайында, МТС-терге доктаамал ажылчыннарның кадрларын тургузар дугайында улуг ажыл чорутунган. 1955 чылда колхозтарга болгаш МТС-терге чүгле дээди болгаш ортумак тускай эртемниг 150 муң специалистер ажылдап турган. 1952—1955 чылдарның дургузунда колхозтарның дээди болгаш тускай эртемниг даргаларының саны барык 2 катап өскен.

8. Колхозчуларның күш-ажылчы идепкейлии бедээн. Колхозтарның нииттиниң ажыл-агыйынга киржип турар күш-ажыл кылып шыдаар бир колхозчуга онааштыр ортумаа-биле алырга 1955 чылда күшхүннери 1950 чылдыындан 36 хуу хөйнү ажылдап алдынган. Колхозчуларга күшхүннерин ёзугаар акша болгаш натура-биле тыпсыры бедээн. Колхозчуларга күшхүннери-биле акша болгаш натура-биле тыпсыр чүүлдерниң түңү деңнээн өртектерни ёзугаар алырга 1950 чыл-биле деңнээрге 1955 чылда 1,8 катап улгаткан.

9. Бешки беш чылдарның дургузунда совхозтарда кедээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң хемчээлдери көвүдээн. 1954 болгаш 1955 чылдарда РСФСР-ге 216 чаа совхозтар, оон иштинде кур болгаш куруккан черлерде 88 тараалаң совхозтар организастатынган. Сөөлгү ийи чылдарның дургузунда совхозтар 4 миллион гектар ажыг кур болгаш куруккан черлерни андарып, 1955 чылда ол черлерге кедээ ажыл-агый культураларын, колдуунда-ла тараа культураларын 3,5 миллион гектарга тарып чашкан. Беш чылдың дургузунда совхозтар бүгү тарылга шөлүн 1,8 катап, а тараа культураларның шөлүн 1,9 катап көвүдеткен, кукуруза тарылгазын улуу-биле калбарткан. Мал ажылының продукциязының бүдүрүлгези өскен, ынчалза-даа совхозтарда саар инектерниң сүт продуктулуу четпес көвүдээн. 1955 чылда саар бир инектен алыр сүт саалдазы ортумаа-биле 1950 чыл-биле деңнээрге чүгле 6 хуу көвүдээн. Бир хойдан алыр дүк кыргылдазы ортумаа-биле 46 хуу өскен.

1955 чылда Поволжьеге болгаш Барыын Сибирьге агаар-бойдустуң таарымча чок байдалдары болган турбуже РСФСР-ниң совхозтары 1950 чылга бодаарга күрүнеге тарааны 1,4 катап, картофельди 1,5 катап, ногааларны 2 катап хөйнү дужааган.

Совхозтар 1950 чылга бодаарга 1955 чылда күрүнеге сүттү 2 катап болгаш дүктү 2,2 катап хөйнү дужааган.

Бешки беш чылда совхозтар хөй санныг тракторларны, чүък автомобильдерин болгаш кедээ ажыл-агый машиналарын алган. Беш чылдарның дургузунда совхозтарның трактор паркының күчүзү 1,7 катап, чүък автомобильдериниң саны — 1,4 катап, тараа комбайннарының — 1,5 катап көвүдээн. Техниктиг чепсеглээшкинниң өскениниң түңнелинде кедээ ажыл-агый ажылдарының механизациязының деңнелиниң улам ыңай бедиишкини боттанган. Моон-биле чергелештир картофельди болгаш ногааларны бүдүрер талазы-биле, тарааны арыглаар болгаш транспорттаар, свекланы ажаап алыр талазы-биле ажылдар, а ол ышкаш совхозтарның мал ажылының фермаларында хөй күш кирер ажылдар четпес механизастатынган. Совхозтарда бар турар техника долу эвес ажыглатынып турар. Совхозтар кедээ ажыл-агый культураларының дүжүткүрүн болгаш мал ажылының продуктулуун эргежок чугулазы-биле бедидерин, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин болгаш кедээ ажыл-агый продукциязының бот-үнезин чингедирин чедип албаан.

10. РСФСР-ге суг ажыл-агыйының тудуунуң талазы-биле улуг ажыл чорутунган. Беш чылдарның дургузунда суггарылга четкилиг черлериниң шөлү 31 хуу өскен болгаш ол черлерни ажыглаары экижээн. Колхозтарга тарылгага херглээрибиле кургатган черлерниң шөлү 35 хуу көвүдээн.

11. Бешки беш чылда колхозтарга болгаш совхозтарга камгалал ыяш олуртулгаларын 700 муң гектар хире шөлге чорудкан. Күрүнениң аъргa-ыяжын 1,3 миллион гектар шөлге олурткан.

12. Беш чылдарның дургузунда РСФСР-ниң кедээ ажыл-агыйынга күрүнениң капитал салыышкыннарының херек кырында хемчээли дөрткү беш чылда кедээ ажыл-агыйга киирген капитал салыышкыннары-биле деңнээрге 2,4 катап көвүдээн.

III. ТРАНСПОРТ БОЛГАШ ХАРЫЛЗАА

1. Бешки беш чылда РСФСР-ниң девискээринге транспорттуң бүгү хевирлериниң улам ыңайгы хөгжүлдези боттанган.

1955 чылда демир оруктарның чүък эргилдези 1950 чылдыындан 64 хуу, хем транспортунуң чүък эргилдези — 43 хуу, автомобиль транспортунуң 2,1 катап хөй болган. Пассажирлер сөөртүлгези улуу-биле көвүдээн.

2. Бешки беш чылда 1,4 муң километр дуртуг черге чаа демир оруктарны тудуп доосканы болгаш ажыглалга киирген. Ылаңгыя Төптүң, Поволжьениң, Уралдың болгаш Сибирьниң районнарынга демир оруктарның эртирер аргалыы көвүдээн. Хөй чүък чүдүрер угланыышкыннарга 2,8 муң километр дуртуг черге ийиги оруктарны туткан болгаш ажыглалга киирген база 1,7 муң километр дуртуг черге демир оруктарны электрижиткен.

РСФСР-ниң девискээринде демир орук транспортунуң хөгжүлдезинде улуг чедиишкиннер турбуже чамдык демир оруктарның эртирер аргалыы сөөртүлге талазы-биле өзүп турар херглелдерни хандырбайн турар. Чамдык участоктарга чаа оруктарның тудуу болгаш ийиги оруктарны салыры оожум чорутунуп турган.

3. Хем транспорту улам ыңайгы хөгжүлдени алган, хем порттарының эртирер аргалыы калбарган, чүъкү чүдүрер-дүжүрер ажылдарның механизациязы чорутунган, кол-кол хем флоттары порт болгаш краннар-биле, автоматтыг чүдүрүкчүлер болгаш өске-даа механизмнер-биле чепсеглетинген.

Волга-Доннуң В. И. Ленин аттыг суднолар чоруур каналы болгаш Донда Цимлянск гидро белдири ажыглалга кииртинген.

Бешки беш чылда бичии хемнерни улам ыңай шиңгээдип алыры үргүлчүлеп турган.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Хем транспортунуң кол эргелелиниң колдуунда-ла бичии хемнерде ажылдап турар хем флодунуң чүък эргилдези 1950 чыл-биле деңнээрге 1955 чылда 2 катап улгаткан. Боду чоруур флоттуң бүдүрүкчүлүү 1950 чылда 40 хуу болгаш боду чорбас флоттуң — 42 хуу улгаткан, ынчалза-даа моон-биле кады флоттуң ажыл чок куруг турары хөй болуп артып турары үргүлчүлевишаан.

4. Ниити ажыглалдың автомобиль транспортунуң чүък эргилдези 1950 чыл-биле деңнээрге 1955 чылда барык 9 катап улгаткан. РСФСР-ниң девискээринде автомобиль-биле бүгү сөөртүлгениң хемчээлинге ниити ажыглалдың автотранспортунуң сөөртүлгезиниң ниити деңзизи 1950 чылда 5 хуу турганындан 1955 чылда 19 хуу чедир көвүдээн. Бешки беш чылда массалыг чүъктерниң төпчүткен сөөртүлгелери улуг хөгжүлдени алган. Чүък автомобильдериниң бүдүрүкчүлүү 20 хуу көвүдээн. Ынчалза-даа автотранспорттуң ажылында улуг четпестер бар. Чүък автомобильдериниң 50 хуу хирези янзы-бүрү чылдагааннар-биле, колдуунда-ла техника талазы-биле эдилгелиг эвес чоруктуң уламындан ажыл чок куруг туруп турар, а ажылдап турар автомобильдер маңнаашкынының чартык кезиин чүък чок куруг эрттирип турар. Чүък автомобильдериниң паркының чедир ажыглатынмайн турарының кол чылдагааннарының бирээзи болза, ону улуг эвес ажыл-агыйларга тараткан болгаш септелге сууруунуң четпези болур.

РСФСР-ниң Автомобиль транспортунуң болгаш чазамал оруктарның министерствозу ниити ажыглалдың автомобиль транспорту-биле областарның, крайларның болгаш автономнуг республикаларның ажыл-агыйларын багай хандырып, массалыг чүъктерниң төпчүткен сөөртүлгелерин четпес хөгжүп турар.

РСФСР-де күрүне болгаш хөй-нити организацияларынга хамаарышкан чиик автомобильдерниң ажыглалында улуг четпестер көстүп турар. Ол автомобильдерниң ажаалдазынга күрүне хөлүн эртир улуг чарыгдалдарны үндүрүп турар.

Бешки беш чылдарның дургузунда РСФСР-ниң девискээринге чонну автотранспорт-биле хандырары экижээн. Автобустарга пассажирлер сөөртүлгези 1950 чыл-биле деңнээрге 1955 чылда 4 катап, чиик такси-моторларга — 3 катап көвүдээн.

Беш чылдың дургузунда хоорайлар аразынга автобустар чоруур шугумнар 1,6 катап көвүдээн. Автобус-биле харылзажыр хоорайларның саны 1950 чылда 246 турганындан 1955 чылда 425 чедир, чүък такси-моторларлыг автомашиналары бар хоорайлар — 155 турганындан 604 чедир, чиик такси-моторларлыг автомашиналары бар хоорайлар — 201 турганындан 358 чедир көвүдээн.

Беш чылдың дургузунда РСФСР-ниң девискээринге чүъктүг автомашиналар маңнаар кадыг шывыглыг оруктарның узуну 14 хуу көвүдээн. Ростов—Минеральные Воды — Орджоникидзе автомобиль магистралын тудуп дооскан болгаш ажыглалга киирген. Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип ап турар районнарга оруктарның улуг тудуу чорутунган.

5. РСФСР-ге харылзааның чепсектери болгаш радиожудулга улам ыңайгы хөгжүлдени алган, 1955 чылда хоорай телефон станцияларының күчүзү 1950 чыл-биле деңнээрге 34 хуу улгаткан. Хөй-хөй хоорайларга автоматтыг телефон станцияларын тудуп дооскан болгаш ажыглалга киирген. Кедээ Советтерни, машина-трактор станцияларын, совхозтарны болгаш колхозтарны телефончудар талазы-биле улуг ажылдар чорутунган.

Радио дамчыдылга станцияларының күчүзү болгаш радиоприемный точкаларның саны 1950 чыл-биле деңнээрге 1955 чылда ийи катап көвүдээн. Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип ап турар районнарга харылзааның хөй санныг бүдүрүлгелери ажыттынган. Бо бүгү турзажок республикада харылзааны организастаанының ажыл-херээнде улуг четпестер бар: элээн хөй таварылгаларда, ылаңгыя кедээ черлерге почта корреспонденциязын өйшаанда эвес чедирип турар, телефон харылзаазында шаптараазыннар болгаш үстүүшкүннер бар. РСФСР-ниң Харылзаа министерствозу бо четпестерни оожумубиле чайладып, чонну харылзааның чепсектери-биле хандырарынга инициативаны эвээш илергейлеп турар.

IV. КҮШ-АЖЫЛДЫҢ БҮДҮРҮКЧҮЛҮҮНҮҢ ӨЗҮЛДЕЗИ БАЗА БҮДҮРҮЛГЕ БОЛГАШ СААРЫЛГА ЧАРЫГДАЛДАРЫНЫҢ КУДУЛААНЫ

1. РСФСР-ниң улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдези болган. Республика болгаш чурт үлетпүрүнге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү беш чылдың дургузунда 38 хуу, хоорай болгаш кедээ тудуушкун Министерствозунуң чорудуп турар тудугларынга — 35 хуу болгаш кедээ ажыл-агыйга барык 37 хуу өскен.

Чаа техниканың ажыглаашкынында четпестерниң, машиналарны болгаш механизмнерни четпес ажыглап турарының, а ол ышкаш республика болгаш чурт үлетпүрүнүң хөй-хөй бүдүрүлгелериниң бир дески ажылдавайн турарының, хөй эваа турар чоруктарның болгаш ажыл шагының өске-даа чидириглериниң барының хараазы-биле чамдык министерстволар күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрериниң талазы-биле чыл планын күүсетпээннер.

2. Бүдүрүлгениң болгаш саарылга чарыгдалының чингелдези РСФСР-ниң улус ажыл-агыйының бүгү-ле адырларынга болган, ынчалзажок чамдык министерстволар, ылаңгыя РСФСР-ниң Ыяш ажыл-агый үлетпүрүнүң министерствозу, РСФСР-ниң Балык үлетпүрүнүң министерствозу, РСФСР-ниң Тудуг материалдар министерствозу продукцияның бот-үнезин чингедириниң талазы-биле чыл бүрүдеги онаалданы күүсетпейн турганнар.

РСФСР-ниң Садыг министерствозунуң үүрмектеп садар бараан саарылгазының чарыгдалы деңнештирилге өртектер-биле беш чылдың дургузунда 25 хуу чингээн.

V. УЛУСТУҢ МАТЕРИАЛДЫГ ЧААГАЙ БАЙДАЛЫНЫҢ, КАДЫК КАМГАЛАЛЫНЫҢ БОЛГАШ КУЛЬТУРЛУГ ДЕҢНЕЛИНИҢ УЛАМ ЫҢАЙГЫ ӨЗҮЛДЕЗИ

1. РСФСР-ниң улус ажыл-агыйынга ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның саны бешки беш чылдың дургузунда 5,8 миллион кижи, азы 23 хуу көвүдээн. РСФСР-ниң девискээринде ажылдап турар ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның чылда ортумак саны 1955 чылда 31,2 миллион кижи болган. РСФСР-ниң чагыргазында бүдүрүлгелерде болгаш албан черлеринде ажылдап турар ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның саны 1955 чылдың төнчүзүнде 15 миллион кижи болган.

2. РСФСР-де, бүгү Совет Эвилелинде ышкаш, эрткен беш чылда боттуг ажыл төлевири болгаш колхозчуларның орулгазы бедээн. РСФСР-ниң чону күрүне күсели-биле 1955 чылда 1950 чылдаазында көөрде оон 24 хуу хөй дузаламчыларны болгаш төлевирлерни, оон иштинде ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның социал камгалалының талазы-биле төлевирни, пенсияны, санаторийлерге болгаш дыштанылга бажыңнарынга база уругларның албан черлеринге халас болгаш өртээв чингеткен путевкаларны, хөй уругларлыг болгаш бот иелерге дузаламчыларны, сургуулдарга стипендияны, халас өөредилгени, халас медицина дузаламчызын, шөлээлээриниң ажыл төлевирин болгаш өске-даа төлевирлерни база чиңгелделерни алганнар.

3. РСФСР-ниң күрүне болгаш кооператив садыының үүрмектеп садар бараан саарылгазының хемчээли эрткен беш чылдың дургузунда деңнештирилге өртектер-биле 88 хуу көвүдээн. Херглел кооперациязының бараан саарылгазы 2,1 катап көвүдээн. Улус херглелиниң кол-кол бараннарын чоңга садары көвүдээн. 1950 чылдаазы-биле деңнээрге 1955 чылда чонга эът болгаш эът продуктулары, балык продуктулары, мал саржаа, быштак, үнүш үзү, ногаа болгаш кат чимис консерваларны, чигир, шай, сүт болгаш сүт продуктуларны, нарын далган болгаш өске-даа чүүлдерни садары көвүдээн. Үлетпүрнүң хөй-хөй бараннарын, ылаңгыя хеп болгаш иштики хеп, хөвең-саазын болгаш торгу пөстер, эр-херээжен улустуң уктарын, трикотаж кылыгларын, идик аймаан, мебель, металл савалар болгаш өске-даа чүүлдерни садары өскен. Культура амыдыралга херектиг бараннарны садары онза көвүдээн: чадаг тергелер болгаш мотоциклдер, шактар, даараныр машиналар, радиоприемниктер болгаш телевизорлар, бажыңга херглээр соодукчулар, хеп чуур машиналар болгаш доозун сордурукчулары.

Колхозтарга болгаш колхозчуларга ыяш материалдарын, цемент, шифер, чымчак шывыглар, чүък автомашиналарын болгаш бүдүрүлге-ажыл-агыйга херглээр өске-даа бараннарны садары элээн каш катап көвүдээн.

Аъш-чем болгаш үлетпүр бараннарын садары өскен турзажок, оларның чамдыктарынга (эът, чаг, чигир, болгаш өскелер-даа) негелдени ол бараннарны бүдүрериниң өзүлдезиниң хожудаашкынының хараазы-биле долу хандырбайн турар.

Республиканың садыг организациялары — РСФСР-ниң Садыг министерствозу, Роспотребсоюз болгаш өскелер-даа — чоннуң негелдезин ам-даа сула өөренип көрүп, областар аайы-биле бараан хуваарынга алдагдалдарны кылып, бараннарның ассортиментизин калбартыр болгаш оон шынарын бедидер талазы-биле үлетпүрге идигни четпес берип, бараан саарылгазынга чер-черниң немелде бараан курлавырларын кошкак киириштирип турар.

1951—1955 чылдарның дургузунда республиканың нииттиниң чемненилге черлериниң бүдүрүлгелериниң чем аймаан кылыры 62 хуу көвүдээн, а бараан саарылгазы деңнештирилге өртектери-биле 81 хуу өскен. Ынчалза-даа республикада нииттиниң чемненилге черлерин организастаарында улуг четпестер бар. Херглекчилерни хандырарын нииттиниң чемненилге черлериниң хөй-хөй бүдүрүлгелеринде ам-даа багай организастаан.

Күрүне болгаш кооператив садыының магазиннериниң четкизи беш чылдың дургузунда 17 хуу көвүдээн, ынчаарга күрүне садыында пөс, идик-хеп, мебель, ном садар магазиннниң четкизи болгаш аъш-чем аймаандан өске чүвелер садар специализастатынган өске-даа магазиннерниң четкизи дыка калбарган.

Столоваяларның, ресторанннарның болгаш чайнаяларның четкизи беш чылдың дургузунда 30 хуу көвүдээн, ынчалзажок нииттиниң чемненилге черлериниң бүдүрүлгелериниң четкизиниң өзүлдези чоннуң херглелинден хожудап турар.

4. Бешки беш чылдың чылдарында РСФСР-ге чуртталга тудуушкунунуң талазы-биле улуг ажылдар боттандыртынган.

РСФСР-ниң девискээринге күрүне планын ёзугаар берген акша-хереңгиниң күсели-биле, а ол ышкаш бүдүрүлгелерниң фондуларын болгаш төпчүтүнмээн өске-даа акша-хереңгилерниң күсели-биле ниити шөлү 78 миллион квадрат метр ажыг чуртталга бажыңнары туттунган. Оон аңгыда хоорайның чону боттарының күсели-биле болгаш күрүне чээлилериниң дузаламчызы-биле ниити шөлү 22 миллион квадрат метр чуртталга бажыңнарын тудуп алган. Колхозчуларга болгаш кедээ интеллигенцияга бешки беш чылдың чылдарында 1,1 миллион чуртталга бажыңнарын тудуп берген.

РСФСР-де күрүне болгаш кооператив организацияларынга хамааржып турар хоорайларның болгаш ажылчын суурларының чуртталга фондузу беш чылдың дургузунда 27 хуу көвүдээн. Суг дамчыдыкчызы-биле дерээн чуртталга шөлү беш чылдың дургузунда 39 хуу, канализация-биле дерээннериниң — 42 хуу, төп одалга-биле — 76 хуу көвүдээн.

Хоорайларны, ажылчын суурларны болгаш кедээ район төптерин чаагайжыдарының талазы-биле база коммунал бүдүрүлгелерин тударының талазы-биле бешки беш чылдың дургузунда улуг ажылдар чорутунган. Коммунал херглелдиң суг дамчыдылгазын 71 хоорайларга, канализацияны — 48 хоорайларга туткан болгаш чаартып кылган.

Ленинград хоорайда ажыглаар оруу 10,8 километр узун В. И. Ленин аттыг метрополитенни бирги ээлчегде туткан болгаш ажыглалда киирген. Москваның В. И. Ленин аттыг метрополитениниң ажыглаар оруунуң узуну беш чылдың дургузунда 18,3 километр узаан. Метрополитен-биле пассажирлер сөөртүрү 49 хуу көвүдээн.

Ульяновскиде, Новочеркасскиде, Ангарскиде болгаш Краснотурьинскиде трамвай оруун чаартып тургускан. Трамвай оруктарының узуну беш чылдың дургузунда 11 хуу, трамвай вагоннарының саны — 14 хуу, трамвайлар-биле пассажирлер сөөртүрү 19 хуу көвүдээн. Троллейбус харылзаазын Владимирде, Тамбовта, Саратовта, Чкаловта болгаш Омскиде катап организастаан. Троллейбус шугумнарының узуну 65 хуу, троллейбус машиналарының саны — 51 хуу, троллейбустар-биле пассажирлер сөөртүрү 81 хуу өскен.

Бешки беш чылда РСФСР-ниң 27 хоорайлары чуртталга болгаш коммунал херглелдеринге газты алган. Херглекчилерге газ бээри бешки беш чылдың чылдарында 2,9 катап көвүдээн, газчыткан квартираларның саны 2 катап өскен.

1955 чылда суг дамчыдылгалары, канализация, теплофикация, газафикация, хоорайның транспорт тудуушкунунга, гостиницалар болгаш өске-даа коммунал бүдүрүлгелерин тударынга чер-чер Советтериниң капитал салыышкыннарының хемчээли 1950 чылдаазы-биле деңнээрге барык 1,5 катап көвүдээн. Күрүнениң капитал салыышкыннары-биле кады республика болгаш чер-чер бюджеттериниң күүселделериниң чорудулгаларында тывылган немелде орулгаларның күсели-биле улуг капитал ажылдары чорутунган. Ынчалза-даа чонну хандырарын экижидер талазы-биле бар аргаларны РСФСР-ниң Коммунал ажыл-агый министерствозу болгаш чер-чер органнары четпес ажыглап, коммунал бүдүрүлгелерин болгаш чуртталга бажыңнарын тударынга берген акша-хереңгини долу ажыглавайн турар. Элээн хөй хоорайларда чоннуң коммунал хандырылгазында улуг четпестер бар.

5. РСФСР-де чоннуң кадык камгалалы бешки беш чылда улам ыңайгы хөгжүлдени алган. Эмнелге черлеринде, божулга бажыңнарында болгаш диспансерлерде оруннарның саны хоорайларда болгаш кедээ черлерде 25 хуу, уруглар яслилеринде — 16 хуу көвүдээн. 1955 чылдың төнчүзүнде уруглар садтары 1,2 миллион кижини хандырып турган, ол болза 1950 чылдаазынга көөрде оон 50 хуу хөй болган. Санаторийлерде болгаш дыштанылга бажыңнарында оруннарның саны 32 муңга, азы 14 хуу өскен. Республикага эмчилерниң саны бешки беш чылдың дургузунда 38 муң, а медицинаның ортумак ажылдакчыларының саны — 100 муң ажыг кижи болуп көвүдээн. Ынчалзажок кедээ черлерде эмчилерниң саны ам-даа четпес. Эмнелге черлериниң медицинаның эң чаа дерилгелери-биле, аппаратуралары-биле, херекселдери-биле дерилгези экижээн.

Күш-культураның массалыг шимчээшкини республикада улам ыңай калбарган.

6. Эрткен беш чылдың дургузунда РСФСР-ге социалистиг культураның бүгү адырларында чедиишкиннер чедип алдынган. Ортумак школаларның саны ажылчын болгаш кедээ аныяктарның школалары-биле кады 1950 чылдаазы-биле деңнээрге, 1955 чылда 84 хуу, оон иштинде кедээ черлерге — ийи ажыг катап көвүдээн. Ортумак школаларның 8—10 класстарының өөреникчилериниң саны 1950 чылдаазы-биле деңнээрге 2,4 миллион кижиге, азы барык 3,5 катап көвүдээн, оон-биле кады кедээ черлерде 8—10 класстарның өөреникчилериниң саны 3,7 катап көвүдээн.

Ортумак школаларның 10 дугаар класстарын доосканнарның саны 1950 чылдаазы-биле деңнээрге 1955 чылда 4,5 катап көвүдээн. 1955 чылда хоорайларга 7 дугаар класстарны доосканнарның 90 ажыг хуузу 1955—56 өөредилге чылдарында, техникумнар-биле катай, ортумак өөредилгени уламчылавышаан турар.

Автономнуг республикаларның найыслалдарында, республика чагыргалыг хоорайларда, беш чылдың төнчүзүнде чеди чылдың өөредилгезинден бүгү нииттиниң ортумак өөредилгезинче (он чылдың) шилчилгени дооскан областар, крайлар болгаш улуг үлетпүр төптеринге 8—10 класстарның өөреникчилериниң саны 1950 чылдаагызы-биле деңнээрге 623 муң кижи азы барык 3,5 катап көвүдээн. Чедип алган чедиишкиннер турзажок, школалар ажылында улуг четпестер бар, политехниктиг өөредилге хөй-хөй школаларда багай организастатынган.

Дээди өөредилге черлеринде заочный өөредилге-биле кады 1955 чылда 1950 чылдаазында көөрде оон 377 муң хөй студентилер өөренип турган. Техникумнарга болгаш тускай эртемниң ортумак өөредилге черлеринге заочный өөренип турарлар-биле катай 1950 чылдаазынга көөрде оон 388 муң хөй кижи өөренип турган. Кежээки болгаш заочный дээди өөредилге черлеринге база тускай эртемниң ортумак өөредилге черлеринге, ажылчын болгаш кедээ аныяктарның ниити билиг школаларынга база улуг улустуң школаларынга бүдүрүлгеден чартыкпайн өөренип турганнарның саны 1955 чылда 1,9 миллион кижи четкен болгаш 1950 чылдаазы-биле деңнээрге 53 хуу көвүдээн.

1955 чылда дээди өөредилге черлерин заочниктер-биле кады 151 муң азы 1950 чылдаазынга көөрде оон 40 муң ажыг кижи дооскан. тускай эртемниң ортумак өөредилге черлери заочниктер-биле катай 230 муң ажыг кижини азы 1950 чылдаазынга көөрде оон 45 муң хөй кижини өөредип үндүрген. Бешки беш чылдың дургузунда РСФСР-ниң дээди өөредилге черлери шупту 679 муң аныяк тускай эртемниглерни өөредип үндүрген, ортумак тускай эртемниң өөредилге черлери — 949 муң кижини, а шупту 1.628 муң кижи болган, ол болза дөрткү беш чылдаазынга көөрде оон 39 хуу хөй болуп турар. РСФСР-ниң улус ажыл-агыйында дээди азы ортумак тускай эртемниг кижилерниң саны бешки беш чылдың дургузунда 1,5 катаптан хөй болуп көвүдээн.

Чамдык дээди өөредилге черлеринде болгаш техникумнарда тускай эртемниглерни белеткеп турарының шынары улус ажыл-агыйының бо үеги негелделеринден хожудап турар. Дээди өөредилге черлериниң четкизин таарыштыр тургусканы бир дески эвес: оларның улуг кезии РСФСР-ниң төп кезээнде мөөңнетинген, а Чөөн Сибирьниң болгаш Ыракы Чөөн чүктүң районнарында дээди өөредилге черлери четпес.

7. РСФСР-де эртем ажылдакчыларының саны эртем-педагогика кадрлары-биле катай 1955 чылда 1950 чылдаазы-биле деңнээрге 38 хуу көвүдээн. Дээди өөредилге черлериниң болгаш эртем-шинчилел институттарының аспирантуразынга эртем ажылдакчыларын белеткээри дыка көвүдээн.

8. Улус ажыл-агыйының массалыг профессияның мергежилдиг кадрларынга негелдезин хандырары-биле бешки беш чылда күш-ажыл курлавырларының училищелеринге болгаш школаларынга 1,5 миллион мергежилдиг ажылчыннарны, оон иштинде техниктиг, ус-дарган, демир орук училищелеринге — 500 муң кижини, кедээ ажыл-агыйның механизация училищелеринге 400 муң хире кижини болгаш фабрика-завод өөредилгезиниң школала-

(Төнчүзү 4-кү арында).

Бешки беш чылда (1951—1955 чылдарда) РСФСР-ниң улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң түңнелдериниң дугайында

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Күрүне планының комиссиязының болгаш РСФСР-ниң Статистика эргелелиниң дыңнадыы

(Төнчүзү).

рынга — 600 муң ажыг кижини белеткээн. Оон аңгыда, бешки беш чылда бүдүрүлгелер чанында фабрика-завод өөредилгезиниң школаларынга 290 муң хире кижини белеткээн. Чаңгыс-чаңгыстап бригадалап өөредилге ёзугаар, бүдүрүлгениң шуут бодунда организастаан курстарны болгаш школаларның системазын дамчыштыр бешки беш чылдың дургузунда чылда ортумаа-биле 5 миллион ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар чаа профессияларга өөренип алган болгаш боттарының мергежилин бедиткеннер.

9. Бешки беш чылдың чылдарының дургузунда культура-чырыдыышкынның албан черлериниң четкизи калбарган. 1955 чылдың төнчүзүнде РСФСР-ге 68 муң клуб албан черлери турган. РСФСР-де бүгү хевирлерниң библиотекаларының ном фондузу беш чылдың дургузунда 300 миллион экземпляр болуп көвүдээн. Кино установкаларның четкизи 1950 чылдаазы-биле деңнээрге 39 хуу көвүдээн. 1955 чылда кинону 1950 чылдыынга бодаарга 2 катап хөй көрүкчүлер көрген.

1955 чылда номнарның тиражы 800 миллион экземпляр ашкан болгаш 1950 чылдаазы-биле деңнээрге 25 хуу көвүдээн. Журналдарның, солуннарның болгаш бюллетеньнерниң тиражы 1955 чылда 307 миллион экземпляр болган болгаш 1950 чылдың деңнелин 94 хуу ашкан. Солуннарның чылда тиражы 1950 чылга удур 52 хуу көвүдээн.

Кадык камгалалдың албан черлериниң, эртемниң болгаш культура-чырыдыышкынның албан черлериниң тудуушкунунга капитал салыышкыны 1946—1950 чылдар-биле деңнээрге 1951—1955 чылдарда 1,5 катап көвүдээн.

* * *

Бешки беш чылдың чылдарында улус ажыл-агыйының болгаш культураның бүгү Совет Эвилелинде ышкаш РСФСР-де чедип алган өзүлдези 1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларын чедиишкинниг боттандырарынга бүгү-ле эргежок чугула байдалдарны тургускан.

РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Күрүнениң план комиссиязы

РСФСР-ниң Статистика эргелели.

Чуртка хөй эътти, сүттү, дүктү бээр

Область малчыннарының байырлыг хуралындан

Тыва областың малчыннар хүнүнүң байырлалы июнь 16-ның кежээзинде, Кызылдың Гастелло аттыг паркынга, кежээкиниң 7 шакта болур байырлыг хуралдан эгелээр деп чарлал баш бурунгаар-ла тарай берген турган.

— Малчыннарның бо кежээ болур байырлыг хуралынга организастыг киржиривис чугула. Чогуур шак чоокшулап келген үеде ынай-бээр тарап, бот-боттарын чидиржип болбас эвес бе!—деп чугаалар районнардан келген бөлүк-бөлүк малчыннарның аразында, ында-мында дыңналып тургулаан.

Шынавыла тус-тус колхозтардан болгаш районнардан келгилээн төлээлерниң удуртукчулары боттарының баштап чоруур улустарындан ол хүн кым, кайда чоруп турарын билир турган.

Кежээкиниң 7 шагы чоокшулап келген. Хоорайдан хөй-хөй кижилер культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг паркынче шууужуп кирип-ле эгелээн. Кижи бүрүзүнүң арнында өөрүшкүлүг байырлалдың хүлүмзүрээ көстүп чоруп турган.

Ол үеде Ногаан театрның сценазы, ында президиум столу янзы-бүрү өңнерлиг чечектер-биле, лозунгулар-биле болгаш плакаталар-биле шиметтинген турган.

Хуралга олуржуру-биле бүгү-ле чалаткаңнар болгаш малчыннар баш бурунгаар таарымчалыг олуттар ээлеп алыры-биле Ногаан театрның делгем залынче шууштур кирип эгелээн. Хуралдың бүгү киржикчилери чогуур шагында залга бүрүн олурупкан.

Хуралдың ажылын эргелеп башкарар кижилер сцена артындан көстүп үнүп келгилээн. Оларның аразында мурнакчы малчыннарның төлээлекчилери, областың, Кызыл хоорайның болгаш чамдык районнарның, партия, совет, комсомол болгаш хөй-нииити организацияларының удуртукчулары бар.

СЭКП обкомунуң бирги секретары эш Тока областың малчыннарының байырлыг хуралын ажыттынган деп санаарга, үрер хөгжүм Совет Эвилелиниң Гимнизин ойнап күүсеткен. Улус шупту бут кырынга туруп келген. Диңмиттиг болгаш үзүлбес адыш часкаашкыннары үр үргүлчүлээн.

Эш Тока бо көдээ ажыл-агый чылының эрткен сес айларында малчыннарның социалистиг чарыжының түңнелдериниң болгаш моон соңгаарғы сорулгаларның дугайында илеткел кылган.

— Областың мурнакчы малчыннарының маңаа чыгган ужуру болза, бо көдээ ажыл-агый чылының эрткен үезиниң дургузунда мал ажылының талазы-биле кылдынган ажылдарның түңнелин үндүрери база малдың баш санын өстүрериниң болгаш мал ажылының продуктулуун бедидериниң практиктиг сорулгаларын чугаалажыры болур — деп, эш Тока илеткелиниң эгезинге чугаалаан.

Эрткен чылдың чеди айларында турган деңнел-биле алырга бо чылдың баштайгы чеди айларында мыйыстыг улуг бода малдың баш саны 8,1 хуу, ооң иштинде инектерниң 6,4 хуу өскен. Хой 21,9 хуу, хаван 26 хуу өзүлделиг болган. Инек бүрүзүнден саап алдынган сүттүң ортумак хемчээли 79 хуу өскен.

Ынчалза-даа инек санындан саап алган сүттүң ортумак хемчээлиниң талазы-биле эң-не хожудаңгай районнар бисте бар. Ылангыя Бай-Тайга район инек санындан ортумаа-биле чүгле 82 кг, Барыын-Хемчик район 154, Сүт-Хөл район 174-ле кг сүттү саап алган. Область сүт саалдазының чыл планын чүгле 35,9 хуу күүсеткен. 100 баш мал бүрүзүнден алза чогуур чаш малдың планы күүсетинмейн турар. Хой бүрүзүнден кыргып алыр дүктүң хемчээли планда көрдүнгенинге четпейн турар. Ол фактылар болза, мал ажылының хөгжүлдези дээш бистиң практиктиг ажылывыста ам-даа улуг четпестер бар болуп турарының херечизи-дир — деп, эш Тока бодунуң чугаазынга айыткан.

Пландарны ыяавыла күүседир ужурлуг бис. Ол дугайында көскү демдектер болгаш дуржулгалар бар. Бии-Хем район эрткен чеди ай иштинде инек бүрүзүнден ортумаа-биле 604 кг сүттү саап алган. Ол болза өске районнардан 2—3 катап хөй болуп турар. Ол районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң саанчылары эштер Завьялова 1333 кг, Шаламова 1240 кг, Дюбина 1171 кг сүттү сагганнар. Ол колхозтуң Туран фермазы инек санындан ортумаа-биле 1159 кг сүттү сагган. Ынчангаш азырал инек бүрүзүнден сүт саалдазының талазы-биле эң эки көргүзүглер дээш мурнакчы районга, колхозка, фермага СЭКП обкомунуң, облкүүскомнуң болгаш ВЛКСМ обкомунуң тыпсыр шилчиир Кызыл туктары шуптузу Бии-Хем районда туруп турар. Ол болза, мал ажылының продуктулуун бедидер талазы-биле ол районнуң партия, совет органнарының элээн эки ажылдаанының түңнели болур деп эш Тока демдеглээн.

Оон-биле чергелештир мурнакчы ажылдыг фермалар, саанчылар өске-даа районнарда барын илеткелчи демдеглээн. Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозунуң Марачевка сүт-бараан фермазы ам инек бүрүзүнден 980 кг сүттү сагган. Оон ыңай бо чылын Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң Мээжел фермазы 805 кг, Каа-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң төп фермазы 772 кг, Таңды районнуң «Кызыл партизан» колхозунуң төп фермазы 673 кг, Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң төп фермазы 651 кг сүттү инек бүрүзүнден сагганнар.

Ферма бүрүзүнге инек санындан-на сүт саалдазын өстүрүп болурунуң аргалары барын мурнакчыларның дуржулгазы бадыткап турар. Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозунуң саанчылары Оюн Бильчирмаа, Мария Шумова, Хаян Тарыйммаа олар 1100—1200 кг сүттү инек бүрүзүнден сагганнар. Ынчаарга ол районда инек бүрүзүнден саап алган сүттүң ортумак хемчээли чүгле 384 кг болган. Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунда Монгуш Сержинмаа бо чер уксаалыг инектерниң бирээзинден-не 1018 кг сүттү сагган. Ол болза районнуң инек бүрүзүнден ортумаа-биле саап алган сүдүнден 4 катап хөй болуп турар. Ол районнуң удуртукчулары эштер Дилгижек, Базыр-оол олар колхоз бүрүзүнге сүттүң бедик саалдазын чедип алыр дээш ам-даа эки ажылдаар ужурлуг.

«Элегес» совхозта саанчы эш Грачева июньнуң 1-ге чедир инек санындан 1498 кг сүттү сагган. Ол-ла совхозта 17 харлыг Оюн Клара 1260 кг сүттү сагган. Кым-на кижи ажылга кужун үндүрүп, чуткулдуг ажылдап турар болдур, а ол кижи эки түңнелдерни көргүзүп турар-дыр — деп, эш Тока онзалап демдеглээн.

Бистиң областа малды эки ажаап, азырап турар үлегерлиг кадарчылар база хөй. Улуг-Хем районнуң инек кадарчызы эш Тюлюш Сундуй инектиң дүн-хүнде ортумак немелде деңзизин 1149 грамм чедирип турар. 100 хой бүрүзүнден Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунуң хойжузу эш Арбытай 119 хураганны, Оюн Лаңзы 114 хураганны, Кызыл районнуң «Тиилелге» колхозта хойжу Чылбак Бугалдай 117 хураганны ажаап алганнар.

Чадаананың көдээ ажыл-агый дуржулга станциязында эш Сат Содунам хой бүрүзүнден 3,8 кг дүктү кыргаан. Ынчаарга областа хой бүрүзүнден кыргып алдынган дүк чүгле 1,2 кг болуп турар. Бо деңнелгелерден үнүп турар анализ болза, малдың баш санын өстүрериниң болгаш оон продуктулуун бедидериниң талазы-биле бистиң ажылывыста улуг четпестер барын херечилеп турар-дыр.

Бүгү малчыннар болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, партия, совет болгаш ажыл-агый организациялары көдээ ажыл-агый хөгжүлдезинде чамдык хожудаашкыннарны болгаш четпестерни узуткаар дээш шиитпирлиг хемчеглерни ап чорудар ужурлуг.

Мал ажылын улам ыңай хөгжүдериниң кол чүүлү болза, малдың быжыг чем-суурун тургузары болгаш ажаалгазын экижидери болур. Малга сигенни, силосту болгаш өске-даа сүүзүннүг чемнерни четчири биле белеткээр херек. Ол бүгү шупту-ла херек кырында эки организакчы ажылдарны негеп турар. Кижилер дугайында, ылаңгыя мал ажылында колхозчуларның материалдыг болгаш культурлуг хереглелдериниң дугайында доктаамал сагыш салып ажылдаар ужурлуг бис — деп, эш Тока чугаазын дооскан.

Эш Тока Хакас областың бо хуралга олуржуп турган төлээлеринге хуралдың киржикчилериниң изиг байырын чедирбишаан, ийи областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң социалистиг чарыжы улуг чедиишкиннерлиг болур дээрзинге идегелди илереткен.

Даразында чамдык бүдүрүлге, албан черлериниң төлээлекчилери малчыннарга болгаш хуралдың өске-даа киржикчилеринге байыр чедирип чүве чугаалавышаан, мурнакчы ажылдыг сүт-бараан фермаларынга тус-тус коллективтерниң белектерин тывыскылаан. Ылангыя Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Туран болгаш Билелиг, «Тиилелге» колхозунуң төп, Таңды районнуң «Революцияның чалбыыжы» колхозунуң Марачевка болгаш Балгазын, Сталин аттыг колхозунуң, Каа-Хем районнуң «Кызыл тук» болгаш «Тиилелге» колхозтарының төп, Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң төп, Кызыл районнуң «ТАРН XII съездизи» колхозунуң болгаш «Элегес» совхозтуң сүт-бараан фермалары болгаш Чаа-Хөл районнуң хой фермазы улуг өртектиг янзы бүрү белектерни алгылаан.

Областың 65 мурнакчы малчыннары СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шаңналы — улуг өртектиг эдилел чүүлдери-биле шаңнаткан. Шаңналдарның аразында хол шактары, радиоприемниктер, кавёрлар, боолар, патифоннар, сепараторлар, тюльдер болгаш оон-даа өске эдилел барааннары бар.

Мурнакчы малчыннар ол шаңналдарны хүлээп албышаан, көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг күүседиринге боттарының күш-ажылчы салыышкыннарын улам өстүрерин хүлээнип турганнар. Ылангыя саанчылар бо чылын инек бүрүзүнден 1500—2500 кг сүттү саар деп сөзүн бергилээн. Шаңнал бүрүзүн үрер хөгжүм үдеп турган. Шаңналдарны тыпсып турар үеде өөрүшкүнүң шимчээшкини улам күштелип, диңмиттиг адыш часкаашкыннары үзүктелбейн турган.

Ревизия комиссиязының ажылын чогуур деңнелинге тургузар

Ниитиниң мал хөреңгизин харысалга чок ажаап, будагдап турар чоруктарның фактылары Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунда бар. Хойжу Сайын-Белек 6 баш шээр малды, өшкү кадарчызы Дандаа 3 өшкүнү, Дойбаа 5 хойну бо чылдың бирги кварталында харысалга чогу-биле чидирген. Хойжу Дамы-Сүрүн серемчилел чогу-биле 10 ажыг хойну кажаага бастыргаш, ооң орнун төлээн.

Мындыг чоруктарның болуп турары чамдык малчыннарның харысалга чогунда, база ниитиниң малының болгаш өске-даа өнчү-хөреңгизиниң камгалалын күштелдирер талазы-биле ажыл чорутунмаанында. Ревизия комиссиязы (ооң кежигүннери Күнзен, Даваа, Чылбаккай) бодунуң шугуму-биле артельдиң ажыл-агыйының, саң-хөөзүнүң талазы-биле мырыңай хыналда кылбаан.

Ревизия комиссиязы уставтың негелдезин ёзугаар бодунуң ажылын диргизип, чогуур үелерде колхоз бүдүрүлгезиниң янзы-бүрү адырларынга тодаргай хыналдаларны чорудары онза негетинип турар.

Суур Совединиң ажылын улам экижидер

Сүт-Хөл районнуң Суг-Аксы суур Совединиң ажылы моон мурнунда чылдарда улуг четпестерлиг турган. Ооң ажылын экижидер талазы-биле район Соведи болгаш СЭКП райкому сөөлгү үеде элээн ажылдарны чоруткан. Суур Совединиң организас-массалыг ажылын экижидеринче угланган айтырыгларны партия райкомунуң бюрозунга ийи удаа чугаалашкан. Райкүүском ол суур Совединден ажыл-агыйжы сорулгаларны шиитпирлээр талазы-биле хүн-бүрү негелделерни күштелдирген.

Суур Соведи (даргазы эш Даваа) бо чылын бодунуң сессияларын ай санында чыылдырып турар апарган. Советтиң депутаттарының хөй кезии соңгукчуларның мурнунга отчёттарын берип турар. Бо чылын хамаатыларның хуралдарын 8 удаа чыылдырган.

Сессияларга болгаш хамаатыларның хуралдарынга ажыл-агыйның, культураның амыдыралчы айтырыгларын чугаалажып турар чорук организакчы ажылды улам экижидеринге чугула ужур-дузалыг болуп турар. Ол суур Совединиң сессияларынга СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырарының практиктиг айтырыгларын, ылаңгыя ажылчы чоннарның негелде хомудалдарын чогуур үезинде шиитпирлээриниң, суур чаагайжыдылгазының, школа ажылының, чурт бюджединиң дугайында болгаш өске-даа айтырыгларны чугаалашкан.

Шиитпирлерниң күүселдези дээш организакчы ажылдар база-ла чорутунган. Бот-онаалда үндүрүүнден хостаар дугайында 10 өрегелерниң билдириишкиннерин чогуур үезинде шиитпирлээн. Суурдан колхозтарже 27 өрегелерни шилчиткен.

Суурда тудугларның темпизин дүргедедиринге болгаш суурну чаагайжыдарынга Советтиң организакчы ролю бедээн. Суур Соведи ол ажылдарга ажылчын күжүн болгаш транспортту организастап турар. Ооң түңнелинде районнуң улус судунуң, ажаалга кассазының, райсаң килдизиниң, ортумак школаның болгаш өске-даа албан черлериниң тудуглары ажыглалга кирген. Чээрби ажыг өрегелер чурттаганың чаа бажыңнары-биле хандыртынган. Амгы үеде албан черлериниң болгаш чуртталга бажыңнарының септелгелери, МТС-те ясли, райпода чайная тудуглары чоруп турар.

Суурда картофель болгаш ногаа культуралары тарытынган. Ыяш тарылгазының планы күүсетинген. Суурнуң чурттакчылары күрүнеге эът, дүк, сүт дужаарының планнарын чедиишкинниг күүседип турар. Суур Соведи хөй уругларлыг болгаш бот-иелерге ай санында 7500 ажыг рубль күрүне дузаламчызын көргүзүп турар.

Ынчалза-даа ажыл-агыйда ам-даа улуг четпестер бар. Суур девискээринде тараа кажааларының тудуунуң шынары багай. Малды организастыг кадатка ам-даа кирбээн.

Суурда кадык камгалалының, улус өөредилгезиниң болгаш культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылында четпестер узуткатынмайн турар. Клуб, библиотека, чунар бажың доктаамал эвес ажылдап келген. Магазиннерниң болгаш столоваяның ажылында улуг четпестер бар. Ол четпестерни узуткаар талазы-биле боттуг ажылдарны чорудары суур Совединден негетинип турар.

А. АКАРА.

Улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң 1956—1960 чылдарда ийиги беш чыл планының талазы-биле Чехословакияның Компартиязының ТК-зының Директивалары

ПРАГА. Июнь 15-те. (СЭТА). Чехословакияның Коммунистиг партиязының конференциязының түңнел хуралынга улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң 1956—1960 чылдарда ийиги беш чыл планының талазы-биле ЧКП ТК-ның директивалары бадылатынган. Ол документини хүлээп алырының мурнунда директиваларның төлевилелин бүгү улус чугаалажып турган, ооң чорудулгазында хөй-хөй немелделер кирдинген.

Үлетпүр продукциязының үндүрүлгезин 50 хуу көвүдедирин директивалар көрүп турар, ооң иштинде бүдүрүлге чепсектериниң бүдүрүлгези 57 хуу, ынчаарга хереглелдиң чепсектерин бүдүрери 40 хуу өзер. Хөмүр дашты казып тывары 26 хуу улгадыр болгаш 1960 чылда чыл санында 29,3 миллион тоннаны тып турар апаар, хүрең хөмүр дашты казып тывары 49 хуу өзер болгаш 57,79 миллион тонна чедер, коксту бүдүрүп үндүрери 23 хуу өзер болгаш 8,63 миллион тонна чедер. Электро энергиязын бүдүрери 68 хуу көвүдээр болгаш 25,34 миллиард киловатт-шак болуп, демир рудазын тывары 46 хуу өзер болгаш 3,63 миллион тонна чедер. Шой бүдүрүлгези 60 хуу өзер болгаш 4.78 миллион тонна чедер, каңны бүдүрери 46 хуу өзер болгаш 6,54 миллион тонна чедер.

Машина тудуушкунунуң талазы-биле бүдүрүлгени элээн улгаттырарын көрүп турар. Локомотивтерни үндүрери 4 катап улгадыр, электровозтарны — 8,2 катап, автомат-станоктарны болгаш чартык автоматтарны — 4,8 катап. Пөс-таавы үлетпүрүнге дериг-херекселдерни үндүрери беш чыл дургузунда 4,8 катап, аъш-чем үлетпүрүнге херекселдерни үндүрери 2,9 катап, чүк автомобильдерин бүдүрери 50 хуу, чиик автомобильдерни бүдүрери 4,2 катап, тракторларны бүдүрери 2,3 катап улгадыр.

Көдээ ажыл-агый машиналарын үндүрери 18 хуу көвүдээр.

Беш чылдың төнчүзүнде эътти бүдүрери 33 хуу, сүттү бүдүрери 19 хуу, слива саржаан бүдүрери 61 хуу, хөвең-саазын пөстерни бүдүрери 29 хуу, дүктен кылган пөстерни бүдүрери 20 хуу, идикти бүдүрери 21 хуу көвүдээр болгаш оон-даа ыңай.

Пардубицалар болгаш Мейниктиң чоогунга ийи улуг чылыглыг электростанцияларын тудары болгаш өске-даа күчүлүг электростанцияларының тудуушкунун эгелээри Директиваларда көрдүнген.

Беш чылдың төнчүзүнде крупно-блоктуг тудуушкунну 226 хууга өстүрерин директиваларда айтып турар.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин ниитизи-биле чайгылыш чокка бедидип турар кооператив болгаш күрүне ажыл-агыйлары колдап турар черни ээлеп турзун дээш, ажыл-агыйны эргелеп башкарарының социалистиг хевирлерин быжыглап, хөгжүдеринге материал, организастыг болгаш политиктиг эргежок чугула чүүлдерни хандырарын директивалар көрүп турар.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң ниити хемчээли мал ажылы эң-не дүрген өзери-биле кады 30 хуу бедиир.

Мал ажылының продуктулуун дыка өстүрерин көрүп турар.

Чуртка чүък дажылдазының ниити хемчээли 44 хуу өзер, ооң иштинде демир орук сөөртүлгези 35 хуу өзер. 750 километр электрижиткен оруктарны ажыглалче кирер. Автомобиль транспортунуң сөөртүлгезиниң ниити хемчээли 23—25 хуу өзер. Агаар транспорту-биле сөөртүлгелерниң хемчээли элээн улгадыр.

Капитал салыышкыннарга 152.600 миллион ниити түңнүг кроналарны директивалар көрүп турар, тодаргайлаарга 1951—1955 чылдардаазындан 61,5 хуу хөй. Тудуг болгаш монтаж ажылдарының хемчээли 73,6 хуу улгадыр.

Эртем-шинчилел ажылын, ооң иштинде ядролуг энергияның талазы-биле атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаары база көрдүнүп турар.

Баштайгы беш чыл-биле деңнээрге, национал орулга [illegible]8 хуу, ажыл төлеври 30 хуу өзер. Пенсия хандырылгазынга акшаландырыышкын 40 хуу өзер. Беш чыл дургузунда күрүнениң күсели-биле 250 муң квартира туттунар, оон аңгыда хуу-да тудулда-биле 50 муң квартираны тудар. Эмнелгелерге оруннарның саны 13 хуу, яслилерде оруннарның саны 15 хуу өзер.

Президент Иосип Броз Тито Румынияга баар

БЕЛГРАД. Танюг агентилелиниң дыңнадыын ёзугаар алырга, ЮФУР-нуң Президентизи Иосип Броз Тито Румынияның национал Улуг хуралының Президиумунуң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң чалааның ёзугаар бо чылдың июньнуң төнчүзүнде үш хонук хуусаалыг Румынияже баар деп турар. Президент Тито-биле кады Румынияже Эвилелдиң күүсекчи вечезиниң Даргазының оралакчызы Эдвард Кадель, даштыкы херектер талазы-биле Күрүне секретары Коча Попович, Эвилелдиң күүсекчи вечезиниң кежигүнү Миялко Тодорович болгаш Хорватияның Улус Республиказының Күүсекчи вечезиниң Даргазы Яков Блажевич олар баарлар.

(СЭТА).

КУР-ның экономиказының болгаш культуразының көдүрлүүшкүнү КУР-ның күрүнениң Статистика эргелелиниң дыңнадыы

ПЕКИН. 1955 чылда Кыдат улус Республиканың улус ажыл-агыйының планының күүселдезиниң түңнелдериниң дугайында КУР-ның күрүнениң статистика эргелелиниң медеглелин бөгүнгү солуннарда чарлаан.

1955 чылда аар үлетпүрнүң чайгылыш чок өзүүшкүнү үргүлчүлеп турган деп медеглелде чугаалап турар, чурттуң үлетпүр бүдүрүлгезиниң чыл планы 101 хуу күүсетинген, ооң иштинде күрүне бүдүрүлгелериниң 108 хуу. Үлетпүрнүң ниити продукциязы 1954 чыл-биле деңнээрге 8 хуу күүсетинген, ооң иштинде күрүнениң үлетпүр бүдүрүлгелериниң продукциязы 15 хуу күүсетинген. Үлетпүр продукциязының кол хевирлериниң талазы-биле бүдүрүлгениң өзүлдези адаанда саннар-биле тодаратынар:

1955 чылда 12 миллиард 278 миллион киловатт-шак электроэнергиязы ажылдатынган, 93,6 миллион хөмүр даш, 966 муң тонна нефти кастынган, 3,6 миллион тонна шойну, 2,85 миллион тонна каңны, 2,5 миллион тонна прокатты эзилдирген, 1954 чыл-биле деңнээрге электрогенераторлары 97 хуу, паровозтар 88 хуу, бараан вагоннары 70 хуу хөй үндүртүнген, а ийи дугуйлуг болгаш ийи бистиг андазыннар бүдүрүлгези 1954 чыл-биле деңнээрге 8,7 катап өскен.

1955 чылда Кыдаттың үлетпүрү продукцияларының чаа хевириниң хөй санын үндүрерин, ооң иштинде гидрогенераторларны болгаш 10 муң киловатт күштүг гидротурбиннерни, 8 муң киловатт күштүг конденсационнуг бус турбиналарын, шакта 40 тонна бус бүдүрер котелдарны, металл кезер станоктарның, тараа ажаар комбайннарның болгаш өскелерниң-даа 59 хевирлерин шиңгээдип алган.

Бүдүрүлгениң бүдүн-бүдүн адырларының талазы-биле хуунуң үлетпүр бүдүрүлгелериниң күрүне-биле хуунуң холушкак кылдыр чаартыышкыны 1955 чылда эгелээн, ооң түңнелинде үлетпүрде социалистиг болгаш чартык социалистиг секторнуң ниити деңзизи улам-на өскен. 1955 чылда чурттуң ниити үлетпүр бүдүрүлгезинге күрүне үлетпүр бүдүрүлгезиниң үлүү 63 хуу, кооператив бүдүрүлгелерниң 5 хуу, күрүне болгаш хуу холушкак бүдүрүлгелерниң 16 хуу болгаш хуу бүдүрүлгелерниң 16 хуу болуп турган.

1955 чылда көдээ ажыл-агыйга социалистиг чаартыышкыннарның херээнге бурунгаар улуг базым кылдынган. 1954 чылдың күзүнүнде чуртка көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниң кооперативтери 630 муң кылдыр санадып турган болза, 1955 чылдың төнчүзүнде оларның саны 1900 муң ашкан. Олар чурттуң тараачын ажыл-агыйларының 63 хуузун каттыштырып турар.

Эрткен чылын көдээ ажыл-агый культураларының элбек дүжүдүн өстүрүп алган, тараа бүдүрүлгези 184 миллион тонна, азы 1954 чылдыындан 43 хуу хөй, хөвең 1518 муң тонна, азы 1954 чылдыы-биле деңнээрге 43 хуу хөй болган. 1955 чылда 385 улуг үлетпүр объектилерниң тудуу боттанган. Оларның иштинден 82 бүдүрүлгелер, ооң иштинде Хэганының хөмүр даш бассейнинде «Дуншань» хөмүрүнүң бассейннери, Мүктенниң бирги станок тудуунуң заводу, Дальныйда теплоэлектроцентраль Баотоу болгаш Цзямуста чигир заводтары, Пекинде, Шицзячжуанда, Урумчиде пөс фабрикалары болгаш өске-даа үлетпүр бүдүрүлгелери чыскаалга киргеннер.

1222 километр чаа демир орук болгаш 8138 километр машина оруктары кылдынган болгаш ажыглалга кирген.

1955 чылда Кыдаттың дээди өөредилге черлеринге 290 муң ажыг, техникумнарга 537 муң ажыг студентилер өөренип турганнар. Кыдаттың Дээди өөредилге черлери 67 муң ажыг аныяк специалистерни, тодаргайлаарга 1954 чылдыындан 18 хуу хөйнү, техниктиг ортумак өөредилге черлери 235 муң ажыг кижилерни өөредип үндүрген.

Эрткен чылын 112 киночуруктарны чогаадып үндүрген болгаш 136 даштыкы чуруктарны Кыдат дылче очулдурган. Солуннарның болгаш журналдарның тиражы дыка улгаткан, хөй санныг номнар-биле долдуртунган, библиотекаларның саны өскен, культура бажыңнарының саны көвүдээн.

(СЭТА).

Улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралының үшкү сессиязының ажыттынганы

ПЕКИН. Улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралының үшкү сессиязы июнь 15-те Пекинде Хуайжэньтан залында ажыттынган ында 1025 депутаттар киржип турар.

Хуралдың президиумунда эштер Мао Цзэ-дун, Чжу Дэ, Лю Шао-ци, Чжоу Эньлай болгаш Кыдат Улус Республиканың өске-даа удуртукчулары.

Моон адаанда хүн айтырыгларын сессия бир эп-сеткил-биле бадылаан: күрүне бюджединиң 1955 чылда күүселдезиниң болгаш чаа 1956 чылда күрүне бюджедин хүлээп алыр дугайында илеткелди чугаалажып көөрү база хүлээп алыры; үстүкү хевирниң көдээ ажыл-агый бүдүрүлге кооперативиниң чижек уставының төлевилелин чугаалажып көөрү болгаш хүлээп алыры; улус төлээлекчилериниң Бүгү-кыдат хуралының Доктаамал комитединиң ажылының дугайында илеткел.

Даштыкы чурттарның төлээлери, дипломаттыг корпустуң төлээлекчилери, кыдат болгаш даштыкы журналистер сессияда аалчылар болуп олуржуп турар.

(СЭТА).

Редакторнуң оралакчызы
Т. С. ТАЛГАНЧИК.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3—88, харысалгалыг секретарьның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа килдистериниң база бухгалтерияның 3—65

ТС—00361.
Культура эргелелиниң типографиязы